

Ціна: 50 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXI

СІЧЕНЬ — 1970 — JANUARY

Ч. 240

Усіх наших Співробітників і Читачів у всьому..
світі вітаємо з

РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ

і

бажаємо їм усім щастя, здоров'я і успіхів у
НОВОМУ РОЦІ!

ХРИСТОС РОДИВСЯ! — СЛАВМО ЙОГО!

Р е д а к ц і я

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Воскобійник М. — Прощальне слово на похороні св. пам'яті П. К. Волиняка	1
Кислиця Д. — Раптовий і великий обвал	3
Коновал О. — Помер наш редактор і приятель	5
Діма — Перший сніг	6
Олександрів Б. — Пам'яті незабутнього редактора	7
"Бабуся" Міля — Замість прощальної промови	9
Повстенко О. — Велика кн. Ольга в народній пам'яті	11
Рахманний Р. — За український діалог між українцями	19
Володимирів С. — Київ у світлі цифр	22
Околітенко Н. — Будинок творця "Енеїди"	23
Волиняк П. — Концерти артистів з України	24
Нероденко В. — Розповідає народний календар	25
Писаренко І., С. Маковецький — Медицина у наступі	29
Листування з читачами. Цікаві дрібниці тощо.	

"Н О В І Д Н І"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", редактор **П. Волиняк.**

Це число впорядкував Б. Олександрів.

Умови передплати:

У Канаді: 5.00 дол. канадських на рік.
У США: 5.50 дол. американських на рік.
В Австралії: 3.50 дол. австралійських на рік.
У Франції: 20 франків на рік.
В Англії: 30 шілінгів (без змін).
В усіх інших країнах Європи: 4.50 дол. амер.
У Венеції: 4.50 дол. канадських.
Усі інші країни Південної Америки: 3.00 дол. канадських.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
South Australia.

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOVI DNI

187 Yarmouth Rd. — Toronto 174, Ontario, Canada

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх клас українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

Б У К В А Р

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50.
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.50.

2. Петро Волиняк

Б А Р В І Н О К

Читанка для 2-ої класи

П'яте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.25.
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.25

3. Петро Волиняк

К И Ї В

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,
в Англії — 11 шіл. в Австралії — \$1.40.

4. Петро Волиняк

Л А Н И

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — \$1.50,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.40

6. Петро Волиняк

Д Н І П Р О

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу.

Книжка ілюстрована.

Ціна: у Канаді і США — \$2.00,
в Англії — 15 шіл., в Австралії — \$1.80.

5. Петро Волиняк

З А П О Р І Ж Ж Я

Читанка для 5-ої класи

у цій книжці багато історичних оповідань

Ціна: у Канаді і США — \$1.80,
в Англії — 11 шіл., в Австралії — \$1.60.

8. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(синтаксис)

Друге видання.

Ціна: у Канаді і США — \$1.70,
в Англії — 12 шіл., в Австралії — \$1.60.

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням
та церковним громадам — знижка.

З глибоким сумом і невимовним жалем повідомляємо, що в понеділок, 29-го грудня 1969-го року — в наслідок крововиливу в мозок — помер

наш провідний член і великий український діяч

ПЕТРО КУЗЬМОВИЧ ВОЛИНЯК (ЧЕЧЕТ)

секретар Крайового Комітету УРДП в Канаді, перший заступник голови УРДП, визначний публіцист, редактор, педагог, громадський, культурний і політичний діяч на еміграції, колишній політичний в'язень російсько-сталінських концтаборів.

Відійшов від нас на вічний спочинок великий ВОЛИНЯК, вірний син УКРАЇНИ, невтомний працівник і БОРЕЦЬ. Жорстока і неблаганна смерть передчасно і зовсім несподівано забрала від нас найдорожчого нашого друга, незвичайно обдарованого і вмілого провідника і вчителя, великого приятеля і вихователя наших дітей і молоді.

Покійний осиротив нас, свою єдину дочку Наталю і двох братів, а також велику громаду своїх друзів, співробітників, читачів і почитателів — як на еміграції, так і на Україні сущих.

Нехай же буде легкою йому гостинна канадська земля!

Вічна Йому Пам'ять!

КРАЙОВИЙ КОМІТЕТ УРДП В КАНАДІ

ПРОЩАЛЬНЕ СЛОВО

Від Центрального Комітету УРДП на похороні світлої пам'яті П. К. Волиняка

Виголошене Заступником Голови УРДП М. Воскобійником

Достойні отці духовні, сумна громадо! Відходять від нас у світ вічний, у світ історії велика українська людина. Як вірний син свого многостраждального народу, покійний Петро Кузьмович горів усе своє життя наснагою до боротьби за волю, за гідне, незалежне місце нашому народові під сонцем. Кількарічний каторжанин, людина непересічних всесторонніх талантів, він перетворив своє слово у свою найгострішу зброю, якою уміло служив ідеї української свободи. Цим словом він поставив себе в центрі кількох тисяч вибраних читачів свого журналу, із ними говорив з великою щирістю та прямою. Протягом 20-річного видавання журналу він мужньо підтримував усе здорове, життєздатне й невідступно поборював все те, що було зле, затхле, віджите і марнотратне.

Цим журналом він дав своїм читачам джерело для натхнення, трибуну для вислову, засіб для конфронтації думок й несення їх в свій і чужий світ. Він мужньо й непохитно боровся проти колоніалізму, російського великодержавного шовінізму, кремлівської політики ліквідації української мови, проти колоніальної експлуатації України економічно, загалом проти советських і ні-

мецьких окупантів України і їх вислужників. Боровся також засобами розумних, переконливих аргументів і з українськими комуністами Канади й США за їхню службу інтересам поневолювачів України. Боровся він також і проти наших рідних українських спрощувачів української ідеї і засобів боротьби. Ми любили й шанували його не тільки за його розум, цивільну відвагу, за його пряме, хоч часами і діткливе слово, але найголовніше за його незалежність в його власному думанні й поглядах. Ви ж знаєте, він не шукав чиєсь ласки й прихильності низькопоклонством чи лестощами, або втратою своєї власної думки, судження чи гідності. Він не вагався бичувати ворогів й критикувати своїх друзів, коли останні відхилялися від поглядів, у які він вірив. У важливих справах він не скривав своєї думки, а мужньо виступав проти неправди, проти зла, проти ворогів української незалежності.

Як редактор, публіцист, письменник, політичний діяч, він зразково виконував свої обов'язки громадянина. Від ранніх початків його довгого і винятково корисного життєвого шляху він був невтомним у розбудовуванні української нації. Він розумів виняткову важливість доброї шкільної

Сл. п. П. К. Волиняк на смертному ложі в похоронній каплиці Кардинала в Торонто.

системи й християнських церков. Він любив людей, а особливо дітей, молодь і невтомно трудився, щоб створити кращі освітні засоби для них, а звідси пів дюжини ним особисто складених і опублікованих підручників для українських шкіл. Він допомагав молоді зреалізовувати чи не найважливіший у двадцятому столітті засіб визволення — через освіту, а зокрема вищу, створювати умови для органічно-підставового росту сили нашої нації. Звідси він цікавився долею наших студентів, учителів, учених і був їхнім другом.

Петро Кузьмович Волиняк був з поріддя тих людей, що орять цілини, а не ходять тільки старими борознами. Він мав відвагу бути серед перших, що будували мости до українських сердець в Україні. Він умів з ними говорити, як брат з братом і з півслова розуміти їхні болі й задушевні мрії, а вислідом були взаємодоповнюючі стимули і прагнення. Він жив просто, навіть бідно, але йшов із піднесеним чолом. Він тільки просив від свого оточення, своєї громади, своєї долі дати йому ще одну нагоду служити своєму народові. За це поневірявся у в'язницях і концентраційних таборах, за це витерпів й тут у вільному світі немало кривд.

Посідаючи власний стиль у публіцистиці й журналістиці, пересипаний притаманним тільки покійному своєрідним гумором, сердечною інтимністю, озброєний ідейною наснагою й політичною проникливістю, він полонив своїх читачів і співрозмовників. Саме тому його відхід є такою болючою втратою для українців всюди суших.

Осиротив Петро Кузьмович не тільки своїх рідних і дочку в Україні, не лише свою широку читацьку громаду, якій служив своїм незрівняним талантом. Осиротив він і своїх політичних однодумців — членів Української Революційно-Демократичної Партії, від імені якої я маю честь сказати ось тут останнє "Прощай!" Понад двадцять

років тому прийшов Петро Кузьмович до неї, щоб вкласти і свою велику частку праці, нервів і таланту політичного борця і лідера. Це був не легкий хрест, особливо останніми роками, коли на його плечі впали обов'язки заступника Голови партії. Хоч які дужі плечі мав покійний, та цей додатковий тягар, мабуть, не пройшов безслідно для нього.

Сам керований ідейними мотивами, Петро Кузьмович належно зміг оцінити інших багатих ідеями у партії. І тому так беззастережно підтримував Івана Багряного в його титанічній праці в різних ділянках, а згодом найталановитішого послідовника Багряного — теперішнього керівника партії — Василя Івановича Гришка.

Дорогі однодумці — члени УРДП, і всі друзі, що прийшли випроводити Петра Кузьмовича в останню путь! Несімо далі ідеали, яким служив і при виконанні яких помер на стійці від перевтоми наш дорогий побратим. Несімо світлу пам'ять про нього і оберігаймо його честь, славу і добре ім'я, бо це єдине добро, єдине насліддя, що покійний лишив по собі для нас, його співвітчизників, і його дочки. Наслідуймо невтомного борця проти поневолювачів нашого народу, русифікаторів, вислужників і мерзотників. Дай, Боже, всім нам мужність і візію заплатити нашому покійникові, невтомному трудівникові, великий борг нашою безкорисною відданістю ідеалам, що їм служив Петро Кузьмович, турботою над українською молоддю, що має змінити нас нашої України, що породила нас.

Прийми, дорогий товаришу, останнє прощай від однодумців-членів УРДП, членів Центрального Комітету та Голови Української Революційно-Демократичної Партії. Спи спокійно в цій гостинній канадській землі! Вічна Тобі пам'ять, незаступимий Товаришу!

РАПТОВИЙ І ВЕЛИКИЙ ОБВАЛ

(Із слова на поминальному обіді — від імени співробітників)

Стався зовсім несподіваний і великий обвал, який приголомшив нас усіх, а чи не найтривожніше відбився в душах найближчих і близьких друзів-співробітників Петра Кузьмовича, його читачів і симпатиків, які за останніх повних — чи й не повних — двадцять літ так зжилися із своїм редактором. Та хіба ж тільки редактором!? Для дуже багатьох, а серед молодих його питомців і почитателів особливо — він буз справжньою зіркою провідною!

Обвал був раптовий і несподіваний, бож до самої хвилини тяжкої знемоги і смертоносного виливу крові в мозок Петро Кузьмович був такий бадьорий, життєрадісний, сповнений енергії і так оптимістично плянував. У хаті пана і пані Ліщин він провів цілий вечір 18-го грудня, коли я там спинався на добу — по дорозі до Оттави з Детройту, а першу половину дня 19-го грудня ми з ним удвох провели в його хаті-видавництві — та все говорили про діло (а скільки, говорячи, зробили того діла та погодилися зробити найближчим часом): і про ювілей "Нових Днів", і про перевидання підручників із ґрунтовними змінами та доповненнями, і про з'їзди в 1970-му році, про серію статей (його ж) на дуже актуальні теми, і про вузлові моменти моєї майже готової статті ("У двох числах дам, якщо в одне не втисну всієї..." — його слова), і ще про дещо, в тому числі й про найкращих у світі читачок... І як тут можна повірити, що того живого, найживішого Петра Кузьмовича може сьогодні вже не бути серед живих! Стараючись дотримати слова і по-дзвонити з Оттави йому заздалегідь (дуже напо-

лягав він на це — обов'язково заїхати днів на два знову до Торонта, попередивши телефонічно за кілька днів), дзвоню йому 29-го грудня зараз по другій годині дня — у найпевніший час застати його дома, а ніхто не відповідає. Нічого не підозрюючи лихого, відразу ж дзвоню до панства Ліщин — і чую голос Віри Михайлівни: пізнавши мій голос, вона ридма заридала і з трудом вимовила — "Волиняк помер"... Говорити не було чого більше, нічого й не міг більше я чути, сказав і зробив — відразу до автобуса й до Торонта. А тут, у Торонті, — всі друзі в такій тривозі, як під час страшного землетрусу.

Не міг і не може сказати Петро Кузьмович, що його за життя ще не оцінили — одностуді і всі оті інші, друзі і недруги, на віддалі близькій і далекій. Дуже дорогий він був для одних і надто небезпечний для інших: мав проникливий розум, сильні орієнтаційні змисли, рідкісну цивільну відвагу, дуже настирливий був і не спинався ні перед чим, поки не досягне поставленої цілі. Знав, що і для чого робить, дуже рідко помилявся, коли ставив прогнози — таку він мав сильну інтуїцію. Тому він дуже часто без докладного перечитування куп матеріалів і статистичних даних попадав у точку; влучно говорив, коли деякі дослідники, навіть дуже вчені, довго копаючись і аналізуючи та синтезуючи, попадають пальцем у небо.

Нам усе ще не віриться, що нашого редактора Волиняка вже нема, наш інстинкт того ще не визнає. Та як же скоро не тільки розумом збагнемо до кінця, а й інстинктом відчуємо, кого ми втратили, хто навіки покинув нас, — дуже скоро після

Одумівці Торонта й околиць віддають останню шану Покійному.

цього жалобно-урочистого прощання з ним. Бо це згас вулкан. Петро Кузьмович був постійно діючим вулканом. Він жив вулканічним клеком, кипів і горів, щоб наш смолоскип палав — не вгасав, щоб ми не дрімали — мали відкриті очі та бачили, куди йти. Петро Кузьмович був живим світочем серед нас, він був символом нашого національного сумління.

Хто ж нам і чим заступить неповторного і невмирущого редактора — Петра Кузьмовича Волиняка? А він жив, тяжко трудився і горів не для того, щоб згоріти безслідно. Невже він не виплекав зміни і продовжувачів його діла? Якщо ні, то вина — не його, бо зробив він більш ніж досить, щоб знайшлись серед нас послідовники і продовжувачі. Інакше бо як сміємо ми вважати себе достойними сучасниками його! Щоб славити його вулканічну діяльність все? Та ж це б не була хвала великому Волинякові, який терпіти не міг кадіння і кадильників. Славословіє без діла — це для нього не хвала, а хула і образа. Хто з-поміж нас готовий на таку самопопсвату, з якою все своє життя працював для рідного народу Волиняк?

Співробітників редактор Волиняк мав — багато, а серед них і великих. Читачів він мав хоч і не так багато, як хотів би, але вибагливих, добрих і таки вдячних. І ми, співробітники, мали редактора чуйного, виrozumілого, теплого, толерантного, хоч і строгого до нас. Мали ми редактора, який рахувався з нами — чи не більше, ніж ми з ним. А читачі "Нових Днів" мали редактора, який так дбав про них, що й журнал вважав не своїм, а їхнім. Редактор Волиняк вкладав у своє дітище, у "Нові Дні", силу-силенну енергії і незмірно багато часу, а проте знаходив він час і звідкись черпав енергію, випромінюючи тепло, яким і нас зігрівав та заохочував до співпраці. Своєю невсипущою працею в багатьох ділянках він виконав і перевиконав найвищі норми — навіть найдовшого віку, хоч прожив порівняно мало. На його і наше нещастя, вік його був передчасно і немилосердно обірваний. Чи не тому він, великий Волиняк, передчасно згорів, не нажившись, що ми працювали не досить, так мало працювали, що він вимушений був надолужувати своїми надзусиллями?

Тільки такий всебічно обдарований редактор міг сам упоратись із універсальним журналом, у якому все було цікаве. А він же не лише заповняв журнал матеріалом, що його хтось писав, а й писав сам статті з усіх ділянок. Многогранний талант Волиняка не обмежувався лише тим, що ми бачили в журналі: Волиняк був діяльний на всіх основних відтинках українського життя — і в громадському секторі, і в культурному та літературному, і в церковному, і в шкільному, і в суто політичному. І всюди з його голосом рахувалися — як із компетентним голосом, усюди він мав гідний подиву успіх. Його шкільні підручники, наприклад, на голову й дві стоять вище за підручники не одного ніби патентованого автора чи ніби вченого. А до того ж його підручники — дихають любов'ю до всього українського, до живої України.

Протягом останнього десятиліття Волиняк від-

Нестор РІПЕЦЬКИЙ

ЗАМІСТЬ ВІНКА

Сл. п. приятеля редактора
П. Волиняка.

Перший великий сніг —
Крізь вікно нічого не видно.
Не видно вузлів доріг,
Місто брудом не бридне.

Телефон. Несподіваний дзвін.
Не хочеться трубку зняти,
За вікнами дме заметінь,
Сніг багатий, пухнатий.

Та — вкінці — не можна ж так,
Телефон же на те, щоб вживати.
Чую в слухавці: Тут Волиняк,
Чи ще довго мені чекати?

Що ви скажете? — На другім
Телефоні бізнес торочив...
Світ встеляється сніжним таким,
Оксамитним, пухнастим клоччям...

— Як, готова стаття, чи ні? —
Каже строго, але мажорно.
— Не плетіть ви дурниць мені,
Бо насварю я вас соборно!

Не минуло багато годин,
І я дзвоню до нього.
Телефону хрипливий дзвін
Іще більше захрип від знемоги.

Не було вже тоді в живих
Друга давнього мого,
Що людей не любив плохих,
Але добрих звеличив много.

І сьогодні на свіжий гріб
Роню сльози без акту.
І я мислю, а що коли б
Міг промовить до нас редактор.

Він сказав би: Життя — це мить,
Мить єдина в людині.
І найбільше любіть, любіть
Її — Україну...

кривав нам і нас навчав відкривати для всіх емігрантів живу Україну і її живих людей. Це він перший проломив кригу, мурами з якої нас тут хотіли навечно ізолювати від "людей з того світу". Як ніхто інший — щиро і сміливо — ішов він на безпосередній контакт із живими людьми з живої України. І хто посміє тепер закинути йому, що він не мав рації, що він діяв зле? За все і за це — нехай же ім'я його буде серед українців вічним, як вічна Україна, з якою тільки й ми будемо вічні!

Друзі та ближчі співробітники сл. п. П. Волиняка виносять труну з його тілом з катедри св. Володимира в Торонто.

3 січня 1970 р.

Олексій КОНОВАЛ

ПОМЕР НАШ РЕДАКТОР І ПРИЯТЕЛЬ

29 грудня 1969 року по короткій недугі помер від виливу крові в мозок Петро Кузьмович Волиняк (справжнє прізвище Чечет), видавець і редактор журналу "Нові Дні", проживши 62 роки (народився 29 вересня 1907 року).

У числі 239-му "Нових Днів" за грудень він ніби жартома писав: "Поскільки праці багато і я не маю часу на сон, то чого доброго можу передчасно "врізати дуба" (хоч найменшого бажання бути дуборізом не маю!). У такому випадкові прошу шановних читачів (і любих та милих читачок теж!) прийти і приїхати на мій похорон. Постараюсь зробити вам усім приємність і "врізати дуба" в добру погоду, щоб ви всі на моєму похороні ані померзли, ані не намокли!"

Тому, коли наспіла вістка з Торонта, що Петро Волиняк помер, багато з читачів, які щойно відклали набір нове число журналу, подумали, що це хтось недобре зрозумів вищенаведену замітку в "Нових Днях".

Про останні дні П. Волиняка розповідають:

Коли по полудні на латинське Різдво його прийшов відвідати Ів. Олексюк, редактор поскаржився йому на біль голови. Покликаний лікар дав хворому укол і наказав лягти до ліжка. — Я думаю, — сказав Петро Кузьмович лікареві, — що маю вилив крові, бо мені двоїться в очах. — Біль голови й після уколу не вщухав. Пан Олексюк деякий час посидів біля хворого, який був зовсім притомний, а тоді пішов додому. На відході редактор попросив п. Олексюка, щоб той узяв ключа від хати, мовляв, може він не зможе й устати відчинити, якщо п. Олексюк прийде знову. Це було 25 грудня надвечір.

Але Ів. Олексюкові не сиділося вдома. Після год. 11-ої вночі він з дружиною знову поїхав відвідати хворого. У спальні нагорі світилося. Зайшли. П. Волиняк лежав на підлозі біля ліжка непритомний. Негайно викликали допомогу. В шпиталі пробув у непритомному стані майже 4 дні. На світанку 29 грудня 1969 року П. Волиняк помер.

Щоб поховати покійного, створено з друзів та близьких працівників похоронний комітет у складі: Петро Родак (голова), Микола Валер, Іван Олексюк, Іван Пишкало та Юрій Поченюк. Негайно повідомили телеграмою дочку Наталку в Україні, спершу, що батько хворий, в безнадійному стані, а пізніше, що він помер. Також телеграмою повідомили й брата в Україні про смерть та дату похорону. Хоч покійний не раз згадував на засіданнях чи зборах, які затягалися до пізньої ночі, що помере, як не скінчиться дискусія й зборам не буде кінця, він ніколи не висловлював якогось натяку, де він хотів би бути похоронений. Тому було запропоновано поховати Петра Волиняка побіч наших визначних військовиків, громадських і політичних діячів, поетів і письменників у Баунд Бруці, США. Навіть зробили в тому напрямі певні заходи. Але вкінці взяли до уваги великі симпатії П. Волиняка до Канади і вирішили поховати його в Торонті, куди рідні можуть прибути без великих труднощів.

Десять років чи два тому П. Волиняк зробив у адвоката заповіт, в якому доручав трьом своїм читачкам: Неонілі Гаві, Тетяні Ткаченко й Діні Кравченко, щоб вони заопікувалися його спадщиною. Однак в тому заповіті багато не сказа-

но. І комітет зробив так, як на їх погляд мало б бути найкраще. Панахиду за спокій душі покійного відправили двічі. У четвер, 1 січня, в переповненій каплиці Кардинала віддали покійному останню шану друзі, знайомі та ті, яким він присвячував особливо багато часу, енергії й своєї батьківської любови — члени ОДУМ-у. В п'ятницю на панахиді було, мабуть, ще більше людей, між ними молодь школи українознавства церкви св. Володимира.

В суботу 3 січня 1970 року тіло покійного з похоронного дому перевезено до української православної церкви св. Володимира. Труну покійного несли члени Секретаріату та ЦК УРДП, члени ОДУМ-у, ТОП-у та близьких йому організацій.

Петро Волиняк відомий як редактор і видавець журналу "Нові Дні", шкільних підручників, книжок для молоді та творів художньої літератури. Петро К. Волиняк займав визначні становища в УРДП. Він був заступником Голови і Генерального Секретаря УРДП Василя Гришка та організаційним Секретарем в Секретаріаті ЦК УРДП. Тому на його похорон з'їхалися делегати й члени з осередків УРДП в Чикаго, Філадельфії, Нью-Йорку, Детройті, Клівленді, Міннеаполісі, Лондоні (Канада), Ошаві, Гамільтоні, Монреалі та ін. місцевостей. Церква була переповнена. Похоронну службу відправив Архiepіскоп Михаїл в сослужінні чотирьох священників. Побіч домовини стояла почесна варта членів ОДУМ-у з українським, канадським і одумівським прапорами. А вздовж проходу від дверей аж до домовини стояли ряди одумівців у одностроях. На кінець Служби Божої зворушливі слова про покійного сказали владика Михаїл та митрофорний протосерей отець Д. Фотій.

Як ми згадували вище, про смерть П. Волиняка повідомлено рідних. Дочка відповіла, що їде, а брат покійного просив відкласти похорон на три дні, щоб і він міг приїхати на похорон. Комітет вирішив не відкладати похорону. Але щоб уможливити рідним побачитися й попрощатися з батьком і братом, після похоронної відправи труну відвезено назад до похоронного будинку, де в спеціальній кімнаті вона чекала на їх поїзд. А наступної суботи, 10 січня 1970 р., українська громада Торонта з рідними відпроварила свого редактора на вічний спокій на кладовище Прспект у Торонто.

Цю працювати, людяну, темпераментну, багату досвідом, щирю людину прийшли вшанувати в залю, де відбувся поминальний обід, понад 400 осіб. За одним з довгих столів з Владикою Михаїлом на чолі засіли близькі співробітники покійного по партії та різних організаціях, а далі сотні людей — друзів, читачів і прихильників його журналу. Жалібною трапезою керував заповідач радіопрограми "Пісня України" Юрій Поченюк. Першим попрощався з покійним Михайло Воскобійник, один з заступників Голови УРДП, від імені Генерального Секретаріату партії. Василя Гришка та ЦК УРДП. Від членства ОДУМ-у Канади й Америки говорив д-р Юрій Криволап, від Федерації Співки Українських Журналістів — ред. О. Магла, від Об'єднання письменників "Слово" і Мистецького Об'єднання "Козуб" — поет Борис Олександрів, від Міністер-

ДИМА

ПЕРШИЙ СНІГ

Білим голубом сніг на вікні.
Перший сніг.
Примостився в куточку.
Це мені не приснилося, ні, —
Білим голубом сніг на вікні,
Он де в нього і крила і очі.

Білий голуб до шиби припав,
Притулився, тікати не хоче.
Перший сніг за вікном нині впав —
Білий голуб до шиби припав
І про зиму воркує-туркоче.

Я біжу до сусідів, кажу їм обом:
— Ось ідіть подивіться,
В мене голуб сидить за вікном!

А вони... Підійшли до вікна, подивились, плечима здвигнули і поглянули на мене напівображено, напівсердито. І сказали: "Вигадуєте! Ні-якого голуба ніде нема. Трохи снігу напало, бодай йому... Знову буде грязюка надворі." — і пішли.

І пішли. Стало прикро мені,
Що сніжинками ліплений світлим,
Білий голуб сидить на вікні,
А вони його
Не помітили.

ства Громадянства в Оттаві — Степан Яворський, від Секретаріату ЦК УРДП — Олексій Чоновал, від осередків УРДП США і Канади та читачів і друзів — Данило Завертайло, Василь Пономаренко, Сергій Якимців, С. Кулик; від Братства Українців-Католиків — ред. М. Поронюк, від Союзу Гетьманців-Державників Канади — ред. М. Королишин, від КУК-у з Монреалю — Федір Цехмістер, від співпрацівників "Нових Днів" — проф. Дмитро Кислиця, від Шкільної Ради при церкві св. Володимира — Іван Боднарчук, від Плату — ред. Омелян Тарнавський, від СУЖЕРО — О. Канарейський, від Т-ва Волинян — Міщена, від Союзу Українців-Самостійників — адвокат Т. Гуменюк та від Торонтської Міської Ради — радний Василь Бойчук. На закінчення поминального обіду говорили: композитор Григорій Китастих, голова Парафіяльної Ради і голова похоронного комітету — інж. Петро Родак та кол. настоятель парафії, до якої належав покійний — отець Петро Самець.

Всі, що виступали з прощальним словом, відзначили непересічну працюватість, багатогранність його діяльності, відвагу у висловлюванні своїх думок, навіть таких, що не завжди були популярними. Любов до Батьківщини, до українського народу тут і там, були для нього завжди на першому місці.

Після смерті Івана Багряного демократичний бльок зазнав другої великої втрати. Відсутність редактора П. Волиняка довгий час відчуватиметься в політичному й громадському житті українців за кордоном.

ПАМ'ЯТІ НЕЗАБУТНЬОГО РЕДАКТОРА

*"Поховали пана-отамана
В сиру землю, глибоко..."*
Нар. пісня

Навіть сподівана, смерть приходить завжди нечасно. У випадку Петра Кузьмовича Волиняка, що помер 29 грудня 1969 р., після раптової втрати свідомості в день латинського Різдва 25-го грудня — ця смерть була винятково непотрібною і невчасною. І вона гостро сколихнула почуття всієї української громади не лише в Торонто, де Петро Волиняк постійно жив після свого переїзду з табору ДП в Зальцбурзі, але в усіх місцях поселення української еміграції в світі, куди доходили оце вже 20 років редаговані ним "Нові Дні" — журнал, що мав на собі таку разючу відбитку неповторної Волинякової індивідуальності.

Це число "Нових Днів" — в основному зредаговане ще самим Волиняком, як це зразу зауважать читачі, навіть якщо в належних місцях не стояв його підпис або ініціали — може бути останнім числом журналу. Хіба що читачі, передплатники і прихильники журналу, ті, яким покійний П. Волиняк постійно нагадував "журнал Ваш" — вирішать інакше. Без їхнього вирішення, а щоважливіше без їхньої діяльної допомоги, журнал помре разом з його редактором. Це була б наша друга, також дуже відчутна втрата. "Нові Дні" утримували ту ділянку нашого суспільно-громадського і літературного фронту, яку останнім часом не утримував ніякий інший журнал. І якщо зусиллями спроможних осіб його вдасться врятувати від падіння, це буде нашим неабияким осягом, хоч, звичайно, це будуть уже інші "Нові Дні" — не конче гірші, але без сумніву не ті, до яких ми звикли, з якими часом не погоджувались, але — що над усе важливіше — які ніколи не лишали нас байдужими.

Кажуть, смерть підводить лінію підсумку, остаточності під дрібні факти, явища і прикмети, які здаються невловимими чи непевними для означення в житті. Поки жив П. Волиняк, поки він ходив серед нас, попихуючи цигареткою в ліщиновому мундштуку, занотовуючи на коробці цигарок адреси передплатників та пишучи своє листування з читачами — ми часом готові були вбачати в ньому трохи награваного екстраваганта, отакого сердитого дядю, з яким не варто зачіпатись. Бо ви скажете йому щось приватно, а він, гляди, напише в журналі, та ще й прикрасить це уявою, щоб було кольоритніше... І так бувало. Але в тому його писанні, у тій кольористичності, яка могла одним подобатись, а другим ні, було незмінно позитивне підґрунтя. Бажання бачити речі ліпшими, кращими, справедливішими — болай у власному розумінні. І була активна, темпераментна настанова до життя — зі щедرو відлюваними похвалами тим, хто подобався, і так само щедрими, від серця, осудами тих, хто з тих чи інших причин викликав його обурення.

Мало хто з наших справді діючих громадських діячів умів бути так у курсі всіх подій, як П.

НОВІ ДНІ, січень, 1970

Волиняк. Він умудрявся бути всюди: на зборах, з'їздах, нарадах, конференціях, концертах, ювілеях — і на вузьких приватних сходинах, де говорилось, як він часто любив казати, "про погоду і гарних жінок". Про тих гарних жінок, "найкращих і наймудріших у світі читачок "Нових Днів", він так часто і з такою афектацією згадував, що деякі, навіть приязно настроєні до нього люди, не могли стриматись від жартів. Це не бентежило Волиняка. Він знав, що робить, і в остаточному рахунку він мав рацію. Його численні читачки в Канаді і за межами Канади відповідали йому не лише такою ж теплою приязню, але й дуже відчутною практичною допомогою: допомагали в кольпортажі журналу, зборі передплати, в організації ювілейних вечорів "Нових Днів" і т. д. І вони заподадливо боронили його навіть тоді, коли він помилявся. Бо, звичайно, і він помилявся. Але ці помилки окуплювалися його готовністю признатися: "Каюсь, помилився", "Каюсь, не доглянув, забув, пропустив..." А в одному з останніх чисел "Нових Днів" він навіть умудрявся написати: "Волиняк оскандалився!". Може це й не вишукано-стильно, але щиро. І щирости, цієї справді цінної людської якості, за яку багато що прощається, йому ніколи не бракувало.

Всі, хто трохи стежив за його діяльністю, бачили, що Петро Кузьмович узяв на себе забагато. 20 років, чи навіть більше, коли взяти до уваги його видавничу діяльність в Австрії, він самотужки, як той Микула, зігнувшись під тягарем непосильної ноші, тягнув свої мозольні "Нові Дні". Спіткався, мучився, просив, сердився, огризався — і тягнув. Одинцем. Бо така вже була його вдача. Він все любив робити сам, а коли не робити, то принаймні наглядати, перевірити, чи

П. К. Волиняк у невимушеній розмові з представником Онтарійського уряду. Березень, 1966 р.

інші роблять до ладу. Як покійному Осьмачці. йому навіть тяжко було допомогти — хоч у Торонто були люди, що помагали йому віддано. З усіх закутків нашого розсіяння на еміграції, а також із країн за залізною завісою йому писали, підохочували його, радили, відраджували, сперечалися, сварилися... Купи листів, газет і журналів приносив йому поштар щодня, і мабуть думав, що то за чудернацький чоловік, що все це потребує і що він з тим робить. Ну, і все те лежало де хочете: на столі, під столом, на каналі, на ліжку, приліплене або приколене на стінах (щоб чого не забути). На непокритому дубовому столі у його кухні, що служила і за редакцію, стояла поруділа від тютюнового диму друкарська машинка. з-під зубів якої вийшли сотні-тисячі рядків, вистуканих двома пальцями цього невгнутаго трудяги. Не раз думалось: що змушує його якраз до цього роду існування, чому б йому, скажімо, не зайнятися чимось легшим і прибутковішим, бути ось таким собі приємним дядею, що продає "рухомості" чи "нерухомості", обставитися гарними речами і безтурботно жити, не встряючи в ніякі клопоти, як це робить чимало хто? Але це — риторичне питання. Добре, що він був, отаким неприкаяний, закручений в десятках нібито й не важливих, а для нього важливих справ, одними люблений, а другими нещадно критикований. Добре, що він був: наш еміграційний ландшафт без нього був би набагато сіріший; наш спокій був би спокоєм інертності. Вживаючи улюбленої ним рибальської термінології, він був такою щучкою в ставку, якої побоювалися навіть не дуже невеличкі риби і намагалися не робити напто явної шкоди. В певній мірі він був сейсмографом еміграційного сумління. Коли у нашому житті, як у житті кожної громади, траплялися більші або менші неподобства, про які "не годилось" писати, всі погляди звертались на редактора Волиняка: цей напише. Цей не побоїться сказати правду в очі. Бо коли він не напише, то значить не напише ніхто.

І ось тепер його немає серед нас. Відійшов він туди, де немає ніяких клопотів, ніяких емоцій, ніяких гарячих дискусій... Туди, де йому, просто кажучи, не буде чим зайнятись. І нам буде ще довго незвично, що його вже нема, що ця вулканічно активна людина погасла навіки, бо при всіх її людських слабостях вона була, однаке, тим кольоритним складником наших днів, якого нам відчутно бракуватиме.

На двох панахидах у каплиці Кардинала, на врочистій заупокійній службі Божій, а особливо на поминальному обіді в залі катедри св. Володимира в Торонто, де зібралися люди з різних місцевостей Канади й Америки, було сказано багато добрих слів про покійного. Навіть ті, що не погоджувалися з ним у певних справах, висловлювалися з пошаною про його небуденний хист як редактора і журналіста, про його феноменальну працьовитість, беззастережну відданість тій справі, в правоту і потрібність якої він вірив. Якщо в декого було враження, що редактор Волиняк невгнутий, безкомпромісовий або й упереджений у певних справах, то це було не зовсім вірне враження. З порадами та доброзичливою критикою

він, без сумніву, рахувався. Про це свідчить його жваве, часами гостре, але незмінно приязне і переважно з добрим гумором ведене "Листування з читачами". Безкомпромісовим і нещадним Волиняк був лише в тих випадках, коли йшлося не про нього особисто (він умів посміятись і з самого себе!), а про людську й національну гідність. Тоді його гостре перо палахкотіло вогнем обурення і його саркастичні рядки, як черга з кулемета, попадали в намічену ціль.

Останнім часом Волиняк був помітно втомлений, нарікав на болі голови, на неспромогу виспатись. Автор цих рядків радив йому лишити все і відпочити, — але люди типу Волиняка таких порад не слухають. — А коректа? — казав він. — А друкарня? А ювілейне число "Нових Днів"? — Довелось помагати йому з коректою. Але що з тієї допомоги, коли в останню хвилину, щоб журнал пішов у друкарську машину, він дає одну-другу статтю сак-так поправлену, а то і не поправлену взагалі? Це сталося в грудневому числі. Він був уже настільки втомлений, що попросту махнув рукою: хай іде! Це було не в його характері — і це викликало стурбовання.

29 грудня вранці по припорошеному свіжим снігом Торонті пробігла вістка: Помер! Помер П. Волиняк — людина, образ якої аж ніяк не в'язався з образом смерті. Помер! Полетіла ця вістка над містом, над деревами, над дахами і димарями. Продзвеніла дротами і телефонними дзвінками... І стало якось порожніше в місті, якось непривітніше і самотніше. Якось так, як стає на пристані, коли корабель з близькою вам людиною відчалить і зникне за обрієм...

І чомусь, за якоюсь не зовсім зрозумілою рефлексією уяви, коли я згадую цю своєрідну, дивну, унікальну людину — людину, про яку можна думати і говорити різно, але яка так ніколи і не стане до кінця збагненою — в уяві вимальовується по-бальзаківському масивне, гідне скульптурного зображення обличчя, по-чумацькому кошлаті брови, з-під яких дивляться проникливі, розумні і якісь по-дитячому чисті очі.

Об'єднання Українських Письменників "СЛОВО"

Докія Гуменна

ЗОЛОТИЙ ПЛУГ

Роман

У книжці знайдете зарис актуальних проблем сьогодення та тлі минувшини, у химерному переплетенні сучасної й давноминулої епох.

292 стор. Тверда оправа. Ціна — 5 ам. дол.

Замовлення надсилати на адресу:

D. HUMENNA c/o The Ukrainian Academy of
Arts and Sciences in U.S.A.
206 W. 100th Str. — New York, N. Y.
10025, U.S.A.

ЗАМІСТЬ ПРОЩАЛЬНОЇ ПРОМОВИ НАД ГРОБОМ МОГО ДРУГА, ВИХОВНИКА Й ДОРАДНИКА СЛ. П. ПЕТРА ВОЛИНЯКА-ЧЕЧЕТА

Вістка про смерть Петра Волиняка була "як сніг на голову" — в погожий день у Маямі, в Флориді!

Приїхали відвідати нас знайомі з Торонта і ми їм показували наші кокосові пальми, банани, авакадо — сонечко світило, навколо зелені, і не знаю чому, але пані Таня каже: "Пані Лілю, ми мусимо написати Волинякові, щоб він приїхав сюди на вакації, адже тут у Маямі чудово!"... І ми почали розмову про Волиняка, про його кропітку працю, як редактора "Нових Днів"... труднощі, прикросі, які йому доводиться переживати... Гості запитали, чому він називає мене "бабусею", хоч і старший за мене?!

Я розказала про свою першу зустріч з Петром Четом. 1930 рік... При Київському Університеті — тоді його називали "Інститут Професійної Освіти" й "Інститут Соціального Виховання", але для нас він був Університетом! — організували Інститут Лінгвістичної Освіти з Відділу Чужих Мов. Я була студенткою Інституту — моя мрія з дитячих років — потрапити до храму науки, здійснилась! Я ледве мала 18 років, але вже перебування в стінах цього будинку науки робило мене трохи гордо-зарозумілою... Я дивилася в розклад лекцій, коли почула чийсь саркастично-жартівливий голос, щось подібне, — що "гарними ногами не треба тупцювати, їх і так видно", а я мала трохи тісні нові черевички... Мене це дуже розсердило, я обернулася і відпала, що треба звертати увагу на розум, а не на ноги... Точно не пригадую розмови, але щось було в цьому дусі... Коли дивлюсь — стоїть переді мною блондин, сухорлявий, з надзвичайно серйозним обличчям... Він уважно подивився на мене й сказав: "А дивись... яка премудра бабуся з гострим язиком!" — і з того часу він став називати мене "бабусею". Мені подобалось, що старший студент, якого всі поважали й слухали, називав мене "бабусею"!

...Далі ми стали обговорювати нове число "Нових Днів", яке прийшло вранці до Маямі, всім нам не сподобався трохи "похоронний тон" у зверненні до читачів. Так ми сиділи, згадували Волиняка й слухали українську музику... Коли телефон... Вже було по 6-й вечора!

Пан К. Павлів, який з Торонта переїхав до Маямі, повідомляє: "Дістав дуже сумну вістку допіру з Торонта... Редактор "Нових Днів", Петро Волиняк, помер уранці!"... Це була тяжка вістка, ми шойно його згадували, а він від ранку вже не жив! Замість прилетіти на відпочинок до Маямі, він уже відлетів на вічний спочинок. Пан К. Павлів обіцяв подзвонити до пароха Української Православної Церкви ім. св. о. Миколая і замовити Жалібну Панахиду, а ми обіцяли повідомити всіх друзів і читачів "Нових Днів" про невіджалувану втрату!

Пригадую Четета-Волиняка ще від 1930 р. Студент Четет — журналіст Волиняк не змінився. Всім відомо, що від 1928-29 років почався шалений наступ на "націоналістів" — тобто українців на Україні. Скільки було таких, що попен-тались за комуністично-комсомольськими гаслами; скільки було таких, що заради доброї позиції прикинулись, немов би вони добрі комуністи; скільки було, що сказали: "моя хата скраю!"... А навколо було море української молоді, яка на все це дивилась і шукала шляхів, яка опинилась на поздоріжжі й шукала вірного життєвого шляху... Це був тяжкий вибір. Я сама була серед тієї молоді, й кожний старший студент або студентка були як відкрита книга, зі сторінок якої хотілось вчитати найліпше й найправильніше! Це були нелегкі часи... Процес СБУ, колективізація, розкуркулення, вивози на Сибір, переслідування Української Автокефальної Церкви... І пропаганда, пропаганда й пропаганда. Студентів навантажували громадською роботою, різними зборами, доповідями, а до того ж арештовували й переслідували. Молодій людині хотілось жити, творити, вірити в добро і шукати добра. Кожному українцеві або українці хотілось жити і творити для України.

Український Лінгвістичний Інститут, студентом якого був Четет, складався з дуже різноманітної, але в основному української маси. Ректором був галичанин, бувший сотник технічної сотні при Українських Січових Стрільцях — д-р Іван Сіяк — надзвичайно культурна й освічена людина. Лишився на Україні в 1919 році. Хоч і був комуністом, але українським нац. комуністом, за що його вивезли на Сибір і, були чутки, що розстріляли.

Студентська маса складалась з учителів, робітничої й сільської молоді, дітей інтелігенції. Вік був від 18 до 35 (офіційно, а неофіційно були навіть і по 60-ці).

Там, де є люди, є угруповання, а тимбільше в науково-навчальному закладі; були вони і в УІ-ЛО, хоч за цим стежила комсомольсько-комуністична верхівка. Угруповання творились не організаційним шляхом, а духово-розумовим. Офіційно викладовою мовою була українська мова і ми мали найкращу українську професуру: М. Зеров, М. Рильський, С. Савченко, Калинович, Собалдир та ін.

Ішла, звичайно, боротьба, щоб впроваджувати й вживати російську мову... І, за звичкою, міська молодь часто вживала російську мову, хоч переважно всі знали українську.

Була в нас в інституті група дівчат по 18-19 років. Звичайно, між нами завше крутились комсомольці й комсомолки, і то не українського походження, які пробували наставляти нас на "правильну лінію". Ми їх слухали, вдавали, що ціл-

ком з ними, але авторитетом для нас був Чечет і декілька його товаришів.

Наведу такий приклад: сидимо ми (5 дівчат) і підготовляємось до лекції німецької літератури. вивчаємо на пам'ять "Elekoenig" Гете. Раптом Наталка починає декламувати переклад Жуковського "Лесной царь". Якийсь автоматично ми її підтримуємо... І раптом голос саркастичний: "А ти не знаєш перекладу Грінченка, чи він не кращий, ніж переклад Жуковського?"... І кожна з нас відчула, що дійсно переклад Грінченка і кращий і рідніший, ніж переклад Жуковського, бо всі ми з захопленням читали твори Грінченка. Я певна, що від того часу кожна з нас шукала українського перекладу, хоч ми й не обговорювали цієї справи! Голос був — голос Чечета, здається, це дрібниця, але не в ті часи, коли за таке протиставлення можна було "пришити" націоналізм і вислати в Сибір, що пізніше з Чечетом і зробили.

Покійний Петро просив мене: "Бабусю, пиши про Київ!" Я так шкодую, що не послухала, думала, "ще напишу"... Хай Тобі чужа земля, Петре, буде пухом і пером! Я певна, що і за кордоном, і на рідній Україні є багато твоїх послідовників і вихованців — щирих українців, хоч може вони і видаються декому "хахлятами"!

Може смерть Твоя заставить нас задуматись над тим, що вже прийшов найвищий час перестати ставити політично-організаційні і церковно-релігійні справи на перше місце, а усвідомити собі, що ми українці й сказати: "Українець — це звучить гордо!" Прямуймо до одної мети, доведімо світові, що українці — це нація, яка сама готова

керувати своєю державою! Цього хотів Волиняк, він про це писав у "Нових Днях", так він вчив нас на Україні, і то в ті роки, коли терба було бути дуже відважним, щоб твердо обстоювати своє українське "Я"!

У одній зі своїх статей в "Нових Днях" Волиняк писав, що націоналістом є той, хто почуває себе українцем, хто ставиться гідно і з пошаною до своєї нації. Це правда!

Були випадки, як він обурювався, що одна чи друга партія або організація приписувала собі всі заслуги за велике національне піднесення в Україні під час другої світової війни. Він добре знав, що якби там не було національної свідомості, то жодна організація нічого не зробила б. І раз він написав у "Нових Днях": "Бабусю, напиши про це!"

Шкода, що аж по Твоїй смерті, Петре, пишу оці свої думки. Я знаю, ти хотів, щоб я про це написала, тому і пишу. Про нашу добу, таку коротку, але жорстоку й багату на події, це треба написати цілі томи. Ще закороткий час пройшов для аналітичної оцінки подій, але все ж він підходить, незабаром дослідники зможуть почати опрацьовувати період "Від визвольних змагань до 70-их років", і може та молодь, яка казала нашим батькам "Ви загирили Україну, а ми покажемо вам, як її треба здобувати", зрозуміє, що процес оформлення України в державу ще не кінчився, але він наступить і Україна "засяде у народів вільним колі", хоч і тяжка ще боротьба за це нас чекає.

"Спи, друже, спи — про Україну тихо сни!" Гірко, що життя Твоє обірвалось так скоро! Але Ти своєю кропіткою, настирливою працею зробив багато добра для України.

Моїм побажанням та побажанням інших читачів є, щоб видавання журналу "Нові Дні" не припинялось, щоб співробітники і читачі журналу допомогли це здійснити!

Чекаємо на повідомлення в пресі про збірку на пам'ятник на могилі славного українського "каменяра", борця за волю України — Петра Чечета-Волиняка.

ПАНАХИДА ПО БЛ. П. ПЕТРОВІ ВОЛИНЯКОВІ В МАЯМІ

Як гуркіт грому, який вдарив у Торонті, вістка про смерть Петра Волиняка покотилася хвилею по всій Канаді й Америці. Досягнула вона і до нашого сонячного Маямі, де живуть його друзі, знайомі й читачі.

У неділю, 4 січня 1970 р., за ініціативою його друзів, місцевий Української Православної Церкви ім. св. о. Миколая високодостойний митрофорний протоєрей о. Д. Савка відправив по Службі Божій жалібну панахиду та виголосив гарну промову. Він попросив присутніх на Панахиді помолитися за спокій душі покійного і просити Господа Бога, щоб забрав її до своїх осель небесних, де нема ні болю, ні страждань! Вічна Йому пам'ять!

Присутній

JOSEPH J. RAJCA FURS

921 College Street Tel.: LE 4-5545
(at Dovercourt)

КУШНІРСЬКА РОБІТНЯ

Хутра на замовлення з різного роду шкірок.

● ПЕРЕРІВКИ.

● НАПРАВИ

● ПОВНА ГАРАНТІЯ.

У НАШОМУ ВИДАВНИЦТВІ ВИЙШОВ
НОВИЙ РОМАН

ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

"СОБОР"

Видруковано цей роман на доброму папері, книжка не клесна, а шита нитками, двокольорова обкладинка Петра Магденка, 240 сторінок друку.

Ціна: \$3.25 за примірник разом з пересилкою.
Замовляти в "Нових Днях".

ВЕЛИКА КНЯГИНЯ ОЛЬГА В НАРОДНІЙ ПАМ'ЯТІ І В ІСТОРІЇ КИЄВА

ДО ТИСЯЧОЛІТТЯ ЇЇ СМЕРТІ 969-1969

Тисячолітня річниця смерті славнозвісної великої княгині Ольги, мудрої володарки України-Руси і першої християнки на великокняжому престолі достойно відзначена в усіх країнах поселення української еміграції.

Немає, здається, ані одного еміграційного часопису, журналу, ні одного річника-збірника чи якогось календаря, що вийшли з друку в 1969 році, де не було б бодай одної статті про геніальну володарку нашої великокняжої держави. Не було, звичайно, ані одного еміграційного осередку, шкільного чи юнацького гуртка, де б не відбулося сходин, лекцій, вечорів чи т. зв. "академій". А вже з найбільшою почесністю відзначено тисячолітню річницю упокоєння вел. княгині Ольги нашими церквами і, особливо, жіноцтвом.

Зате в Україні, де народня пам'ять впродовж тисячоліття зберегла овіяний славою світлий образ вел. княгині Ольги і внесла свої спогади про неї в літописи, перекази, легенди, у народню творчість, записала у золоті сторінки історії народу — там оце вже півсотні років принижується, обезлюднюється ім'я великої володарки, "архонтиси Русів", зруйновано споруджені їй народом пам'ятники і всі церкви св. Ольги.

У сьогочасних підручниках історії України, в "Українській радянській енциклопедії", в історичних збірниках, навіть і в десяти томівій "Дитячій енциклопедії" велика княгиня Ольга окреслена як жорстокий середньовічний феодал. Скрізь, ніби під загальну диктовку, написано про княгиню Ольгу отаке, як і в "УРЕ":

що вона "жорстоко розправила з древлянами, які повстали і вбили її чоловіка Ігоря за надмірне стягування з них данини. Побоюючи нових народних повстань і прагнучи зміцнити феодалні відносини, Ольга реґламентувала стягування данини: встановляла її розмір і пункти збирання"¹⁾.

Навіть і у видатніших літературних творах, як от у відомому романі С. Скляренка "Святослав", княгиня Ольга зображена бездушною рабовласницею, гордою, мстивою, жорстокою, свавільною. За надуманими автором словами сина її — князя Святослава, що відмовився на прохання княгині-матері прийняти християнство, виходило, що княгиня зі своїм охрещенням не бажає добра ні йому самому, ні народові, ні державі:

"А коли побачила що наробила, злякалась й на поміч собі поклікала Христа".

І за словами згаданого автора роману, князь Святослав рішуче і гнівно заявляє матері:

"Я не християнин нині, а еллін, язичник. А ти що робиш? — хочеш хрестити мого сина, хочеш, щоб я стояв за Русь, а мій син за Візантію?!"²⁾.

Отже автор цього, все ж таки дуже цікавого роману, також дотримується вищезазначених над ним настанов і в наведених тут кількох цитатах

з його твору виразно виявлена неґація вел. княгині Ольги, а головна причина цієї неґації — християнство володарки України-Руси. І хоч, ніби всяка релігія в СРСР проголошена "опіумом для народу", але в даному разі (у романі "Святослав") перевагу над християнством має, звичайно, поганство.

З історичних джерел відомо, що князь Святослав Ігоревич не прийняв поради і прохання своєї матері, вел. княгині Ольги й не став християнином. Він був звитяжним лицарем на чолі хороброї і вірної йому дружини, яка воліла зложити голови разом із своїм князем у боротьбі, ніж зазнати поразки: "Мертві бо сорому не імають". Він все своє молодецьке життя провів у походах і для нього якийсь там болгарський Переяславець, а не стольний Київ був "серединою його землі". До релігійних справ йому було байдуже, і спочатку він виявляв толеранцію до обох релігій — поганської і християнської. В дружині князя Святослава, як і в дружині його батька князя Ігоря, було чимало християн, проте, як свідчать літописи, Святослав змінив свою думку відносно християн, повіривши впливовим у своїй дружині прихильникам поганства, ніби причиною останніх військових невдач були дружинники-християни. І необачний князь вдавсь до переслідування їх, і навіть послав у Київ, як зазначає історик С. Соловйов, наказ руйнувати християнські храми³⁾.

Розмова княгині-матері з князем Святославом та її намагання намовити сина прийняти християнство відбулася незадовго (за три дні) до смерті великої княгині Ольги, а через три роки вел. князь Святослав загинув у бою з печенігами.

Причина відмови Святослава від християнства полягала, правдоподібно, зовсім не від поганської ревності великого князя, а мабуть з причини, як це виразно зазначають літописи, поважнішої — це побоювання, що поганська переважача частина воїнів князівської дружини могла б насміхатися і, навіть, глузувати з великого князя, а це могло б неґативно позначитись на боєздатності підпорядкованого князеві війська.

Вел. князь Святослав добре пам'ятав як княгиня Ольга доконала за засадами поганства священної кривавої помсти за вбивство деревлянами її чоловіка — вел. кн. Ігоря. Сам наслідник великокняжого престолу — ще малолітній тоді княжич Святослав ходив з княгинею-матір'ю в похід на деревлян, щоб помститися за свого убитого батька.

Не міг вел. кн. Святослав не добачити й зміни у поведінці його матері, коли вона стала християнкою. Вона рішуче позбулась усіх чинів і традицій поганського вірування, виховувала своїх внуків в дусі християнської моралі, і сама була уособленням благочестя і доброго прикладу для всього підвладного їй народу України-Руси, який безмежно шанував і любив свою володарку.

Якраз саме цих добродієв першої княгині-християнки не хочуть висвітлювати складачі радянських історій, енциклопедій і шкільних підручників. Дуже невиразно говориться отими складачами своїх тенденційних історій і про Ольжину державотворчу діяльність, а вона ж для володарки величезної слов'янської держави Х століття справді була подивугідна. Велика княгиня Ольга після приборкання деревлян не провадила жодних воєн. Правління її було зрівноважене і спокійне для народу. Вона перша з князів провела реформу в стяганні державних податків і заснувала в усій країні спеціальні погости — місця збирання данини.

Як мудра і предбачлива володарка, вел. княгиня Ольга нав'язала державні стосунки з двома могутніми в той час імперіями. В 957 році в політичних і торговельних інтересах своєї держави вона їздила до Царгороду, де була прийнята візантійським імператором Константином Порфирогенетом, а в 959 р. Ольга надіслала посольство до імператора Західньої Римської імперії, германського імператора Отона I Великого.

Крім цього велика княгиня Ольга відзначилась своєю будівельною діяльністю. В Іоакимівському літописі згадується про будівництво в Київському акрополі дерев'яного храму св. Софії. У "Повісті временних літ" говориться про великий київський палац княгині Ольги, з тих же літописних джерел довідуюся й про її заміську резиденцію у Вишгороді.

Велика шляхетна постать великої княгині Ольги достойно відзначена нашими істориками, над якими не заносилась рука радянського цензора. Для порівняння наводимо з їх творів декілька цитат з найвиразнішою і справедливою оцінкою особи володарки України-Руси.

Видавництво Українського Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського в США "Церква й Життя" видало нову книгу

**МИТРОП. ВАСИЛЯ ЛИПКІВСЬКОГО
"ПРОПОВІДІ НА ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ТЕМИ
І АПОСТОЛЬСЬКІ ПОСЛАННЯ"**

Розмір книги: довжина — 10 інчів, ширина — 7 інчів, товщина — 1,5 інча. Понад 620 сторінок, білий папір найкращої якості, тверда темно-синього кольору, полотнона обкладинка, золотом тиснуті — назва книги і орнамент мистця Юрія Сластіона.

Ціна з пересилкою 10 америк. доларів

Замовляти у видавництві:

**"CHURCH AND LIFE"
1239 No. Artisian Ave.
Chicago Ill., U.S.A. 60622**

Наш промієнтний історик, академік М. Грушевський приділяє великій княгині Ользі найбільшу похвалу як мудрій володарці і як зразковій жінці, зазначаючи при тому, що тільки князі Олег Віщий та Володимир Великий належать разом з княгинею Ольгою до "премудрих і хитрих князів, які вміли постояти за себе" і котрих народ вкрив легендарним покровом заслуженої слави.

"З-поза церковної закраски, яка налягала на образ Ольги в літописи завдяки сполученню церковної традиції з легендарною народною, виступає виразно постать хитрої княгині змальована сею останньою — такою виступає Ольга в своїх переговорах і з темними лісовими недоріками Деревлянами і з всесвітніми хитрунами й крутіями царгородськими Греками, і так її прославляє потім київська суспільна опінія в Володимировій легенді: "Ольга яже бе мудрейши всех человек". Але вона жінка — не просто голова держави, і се порушує повну симетрію з Олегом. Як жінка Ольга завзято боронить своєї жіночої чести — з початку дівочої (в пізнішій легенді про залицяння Ігоря), потім вдовиної чести (сватання Мала й грецького цесаря) — привабна і пожадана всіма, а заразом неприступна, що кождому вміє дати відповідну відправу: найвища похвала для неї як жінки"4).

Близку характеристику мудрої володарки найбільшої в тодішній Європі держави — Київської Руси подає ще один визначний наш історик і археолог, д-р Н. Полонська-Василенко, відзначивши, що вел. княгиня Ольга стала на чолі своєї держави саме тоді, коли в усій Європі точилася жорстока боротьба за існування цілих народів, коли з величезними труднощами будувалися держави:

"І от — князівська корона прикрасила чоло жінки і всі — дружина, що служила князям, і народ — без спротиву визнали її владу! Як багато привабливості й мудрости повинна була мати ця княгиня, щоб здобути оце загальне визнання! Протягом 19 років правила вона державою і літопис не зберіг жодного натяку на будьякі незадоволення, заколоти, повстання, про які так докладно оповідав він відносно кн. Ігоря"5).

Найбільшою заслугою геніяльної вінченосної княгині, найбільшим її подвигом й найвеличнішим чином для свого народу, як вважає д-р Н. Полонська-Василенко, — це було прийняття княгинею Ольгою християнства.

"Так встає перед нами образ кн. Ольги — зразкової дружини та матері, видатної володарки, мудрої і привабливої людини, сміливої й твердої у вірі християнки, яка не побоялася ні протестів сучасників, ні глузування їх, і рішуче розірвала з старими традиціями, коли увірувала в Істинного Бога.

Оповідуючи про смерть кн. Ольги в 969 році, літописець подає, що вона заповіла не робити над нею поганської тризни, але поховати її як християнку, бо вона мала при собі пресвітера. Її порівнював літопис зі "світанком перед сонцем, зорею — перед світом, бо сяjala, як мі-

сяць уночі". Наша Православна Церква визна-ла кн. Ольгу святою і рівноапостольною та святкує її пам'ять (день упокоєння) 11 липня за ст. ст. (24 липня нов. ст.).

Чарівний і маєстатичний образ княгині Ольги зберегла пам'ять народня, і, як яскрава зірка, сяє вона з темряви віків та свідчить, що й тоді, в десятому столітті, в добу поганства існували постаті високої моралі і духових сил, як кн. Ольга, існували й люди гідні її, які вміли шанувати її й передати наступним поколінням пам'ять про мудру і славу княгиню.

Не марно прожила вона своє життя. Високий приклад її без сумніву сприяв ширенню християнства на Русі-Україні. Вже двоє внуків її стали християнами. Прекрасний, привабливий образ княгині, як і за життя, приваблює до себе й вказує шлях наслідувати їй і тим, що шукають Правди, і тим, що люблять Україну та хочуть підносити гідність і славу її⁶).

Ці декілька порівнянь-цитат дуже виразно відображають розбіжність у трактуванні особи вел. кн. Ольги радянськими і українськими еміграційними авторами. Для радянських авторів вони, на жаль, типові, однаково: чи для Г. Горшкова — автора коротенької статті "Ольга" в радянській історичній енциклопедії, чи для академіка Б. Грекова, на працю якого Г. Горшков посилається, як на джерело⁷).

Зате в радянських виданнях менш доступних (або й зовсім недоступних) для радянського читача, у виданнях, орієнтованих для розповсюдження за кордонами СРСР, як от — "Журнал Московской Патриархии", де в № 7 за 1969 подано аж 20 сторінок під титулом: "Тысячелетие блаженной кончины равноапостольной великой княгини российской Ольги", авторства А. Просвіріна — тут вже возвеличено нашу княгиню багато більш, ніж у будь-якому еміграційному виданні. Правда, у цій публікації якогось нового дослідження годі й сподіватися, бо вся стаття базована переважно на старих дореволюційних джерелах — працях дослідників життя святих та істориків церкви, як от: Е. Голубинського, А. Горського, Н. Серебрянського, Н. Окулича-Козарина, М. Грушевського, на нашій же "Київській Старині" та стародавніх літописах⁸), зате стаття А. Просвіріна в Богословському відділі журналу Московської Патріархії ефективно ілюстрована 13-ма фоторепродукціями і доповнена дуже цікавими архівними документами-додатками.

Ну, і звичайно, в цьому журналі немає й натяку на якусь антирелігійну пропаганду, й крім того Бог та Божя Мати, Син Божий, Дух Святий — все пишеться з великої літери, а це вже не для своїх читачів. Проте стаття А. Просвіріна цікава й для еміграційного читача, хоч дуже й тенденційна вже хоч би тим, що Ольга титулована автором як "великая княгиня Российская", а також виявом непримиренності автора до версії болгарського походження княгині Ольги (болгарський Плисків чи руський Псков?). Хоч автор і подає джерела, де обстоюється т. зв. болгарська версія, але наполегливо настоює на псковському

походженні кн. Ольги, хоч це питання ще довго буде дискусійним⁹).

Повторюємо, що в нашій еміграційній пресі було друківано дуже багато статей про тисячоліття християнства України з нагоди прийняття його вел. княгинею Ольгою та тисячоліття з часу її упокоєння, і хоч вже "Ольжин рік" закінчився, ми все ж ще матимем нагоду читати про нашу княгиню в нових періодичних виданнях (ну, й напевне — в наступному, останньому за 1969 р. числі журналу "Український Історик", бо ж в "Українському історичному журналі", який видається у Києві, немає ані згадки про тисячоліття упокоєння великої княгині Київської Руси). Отже, ще комусь із наших бібліографів припаде честь ретельно зібрати і видати дуже цінну бібліографію цієї літератури.

Нашим завданням є доповнити цю літературу деякими даними про саркофаг великої княгині Ольги.

Поховали вел. княгиню Ольгу як християнку на Аскольдовій могилі. В літописі сказано, що це були величаві похорони і що тужили і плакали за нею син, внуки, увесь Київ і вся Русь.

За розпорядженням вел. князя Володимира Святославовича тілні останки вел. княгині Ольги перенесено до Десятинної церкви св. Богородиці, і з того часу цей новий храм став усипальницею великих князів київських.

В ньому були, треба гадати, передбачені заздалегідь, тобто ще під час будівництва й пізнішого добудування, спеціальні місця для поховань (аркосології). Після повторного поховання княгині Ольги коло північного входу в Десятинну церкву, зразу ж, як говорить літопис, після закінчення її будівництва (тобто близько р. 996). року 1011 в цій же церкві поховано дружину св. Володимира, сестру візантійських цесарів — Анну, а р. 1015 тут поховано самого князя Володимира Великого. В 1044 році вел. кн. Ярослав поклав у Десятинному храмі тіла своїх дядьків Ярополка й Олега (охрестивши їх останки); пізніше в ньому поховано вел. князів Ізяслава Ярославича (1078 р.) та Ростислава Всеволодовича (1093 р.).

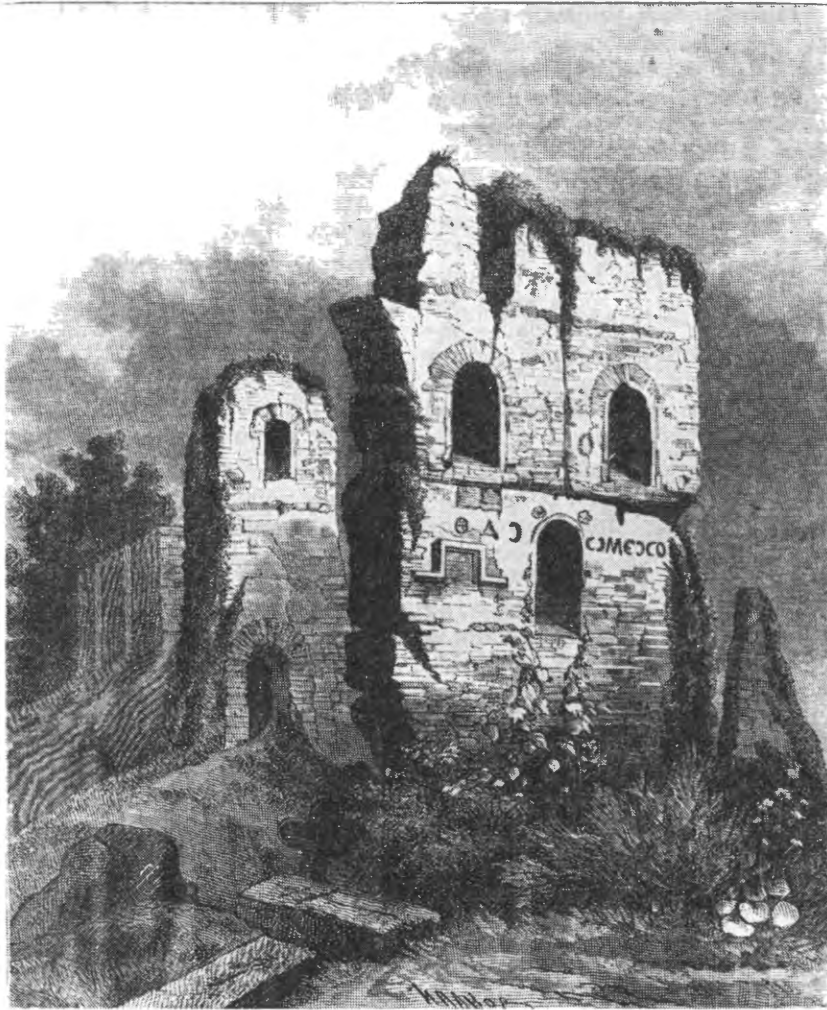
Історія Десятинної церкви, цього великого і пребагато оздобленого київського храму, як і усіх поховань у ньому, як і всієї великокняжої столиці, дуже сумна. Року 1017, під час великої пожежі в Києві, Десятинна церква горіла, але після цього була відбудована, поширена і додатково оздоблена в кн. Ярославом Мудрим. Великих втрат зазнала церква в другій половині XII ст. (р. 1169). Військо суздальського кн. Андрія Боголюбського плундує і руйнує Київ. Про цю подію літописець оповідає так: "грабиша два дни весь градъ: Подоліе, и Гору, и монастыри, и Софію и Десятинную Богородицю — и не бысть помилованія никому же... И, взяша имѣнія множество, и церкви обнажиша иконами и книгами, и колокола изнесоша всть: ...и вся святыни взята бысть". В 1203 році Десятинну церкву пограбував князь Рюрик Ростиславович, який позабирав з київських храмів "кресты честные, и сосуды священные, и книги, и порты (одяг) блаженныхъ

первых князей, еже бяхуть повѣшали въ церквахъ святыхъ на память о себѣ". В 1240 році, коли ватаги монголів на чолі з ханом Батисем вдерлися до Києва, — рештки завзятих лицарів-оборонців столиці окопалися навколо Десятинної церкви і боронилися вже в ній до останку, поки не обвалилися перекриття і галерії від великого згромадження на них людей, поховавши під своїми руїнами обложених.

На початку XVII ст. на руїнах Десятинної церкви існувала уніятська дерев'яна церковця під назвою "Миколи Десятинного". В 1635-1640 рр.

ментів Десятинної церкви. Цього року знову знайдено саркофаг, який був виявив митроп. Петро Могила і визнав за Володимирів. Згодом 1826 року був знайдений ще один (шиферний) різьблений саркофаг з похованням княгині й численними окрасами з золота, перегородчастим емалем. На думку деяких дослідників, це було поховання кн. Ольги. Ці дослідження викликали велике зацікавлення в місцевих київських і петербурзьких урядових колах, і незабаром вирішено відбудувати Десятинну церкву.

Проте така відбудова не означала реставрації

Руїни старої Десятинної церкви в Києві.

митрополит Петро Могила, використовуючи рештки стін південнозахідного кута церкви, відбудував цю частину у вигляді мініатюрної церквочки із гранчастим вівтарем. Московська залога, що окупувала Київ 1654 р., прибудувала до цієї церквочки трапезну і надбудувала поверх з церквою Петра і Павла. В 1758 р. церкву ремонтувала черниця Нектарія (княгиня Наталія Долгорукова). Під час цього "ремонту" позбавлено з стародавніх стін церкви багато грецьких літер.

В 1824-26 рр. археолог-аматор Кіндрат Лохвицький провадив розкопи решток стін та фунда-

ментів (що тоді ще було можливим), а побудову на фундаментах старої — зовсім нової церкви. Проект відомого київського архітекта А. Меленського відхилено, а був прийнятий проект петербурзького архітекта В. Стасова. За цим проектом і була збудована в 1828-42 рр. нова, важка і незграбна, церква з присадистими московськими банями та цибулястими, як на Московщині, главами.

Будувалась нова церква на кошти "великодушного читателя священной древности", заштатного гвардії поручника і багатого поміщика — А. Ан-

ненкова. Під час будівництва були зламані до рештки останки давніх стін і залишено самі фундаменти, на яких і побудовано нову церкву. На щастя, Анненківська церква була значно менша своєю площею від старовинної і займала тільки південнозахідню (більшу) частину старих фундаментів вітарних апсид і частини прилеглих до них фундаментів галерій залишилися незабудованими. Зовні в південну стіну нової церкви без певного порядку були вмуровані рештки давніх рельєфних літер колишнього грецького напису з первісної будови Десятинної церкви.

В новій Десятинній церкві зберігались останки первісної церкви: стародавньої мозаїчної підлоги з різних гатунків мармуру та малинового кольору (волинського) шиферу, а також дорогоцінні рештки мозаїк, керамічних плиток, фрагменти фрескового малювання, уламки мармуру та шиферу з архітектурних деталей тощо, давній дзвін, цеглини з родовим знаменом київських князів (Ігоря чи Володимира) — тризубом та інші деталі старовинної будови, знайдені під час нового будівництва і археологічних розкопів.

Більша частина знайдених під час розкопів речей (золоті й інші дорогоцінні речі та оздоба стародавньої церкви) зникла. Їх привласнив "великодушний чтитель священной древности" — Анненков. Пізніше цей "анненківський" скарб перепродав інший "чтитель" — російський поміщик Кіряков, і вони опинилися поза межами України.

В 1908-11 рр. за завданням Петербурзької археологічної комісії навколо Десятинної церкви провадилися археологічні розкопи під керівництвом археол. Д. Мілєєва. Він перший на ґрунті своїх обмірів склав близький до дійсного план первісної будови церкви — виявив фундаменти кам'яного княжого будинку на південь від Десятинної церкви. Під час цих розкопів знайдено новий скарб золотих і срібних окрас, найцінніші речі з якого (сережки, ковти, браслети, перстні, срібні монети, гривні тощо) опинилися в Петербурзі і перебувають там, у місцевих музеях, і донині.

За дорученням археологічної секції Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини саркофаг княгині Ольги знову відкрили в 1919 році. Це вже були треті (й останні) археологічні розкопи під керівництвом архітекта Б. Рєриха і тоді вже саркофаг кн. Ольги перенесено в Київський історичний музей, а пізніше в катедру св. Софії, де він перебуває й досі.

В 1934 р. російсько-більшовицька влада зруйнувала "анненківську" Десятинну церкву. Уламки архітектурних деталей, княжі саркофаги, фрагменти, оздоба фресок, мозаїк, мозаїчних підлог та ін. рештки первісної будови, що були в новій церкві, перенесено (щоправда, далеко не всі) до Софійського архітектурно-історичного музею. По зруйнуванні нової Десятинної церкви, археологічними розкопами 1939-40 рр. виявлено зацілілі фундаменти, а місцями і нижні частини стін первісної церкви.

Годилося б над цими святими руїнами збудувати всенародний музей, залишивши у ньому

недоторканими усі поховання і усі попередні й сьогочасні знахідки.

Так би мав зробити і зробив би кожен культурний народ, коли б він мав волю до цих заходів. Та не так зробив жорстокий окупант, зовсім байдужий до тисячолітньої християнської культури підвладного йому народу. Усі ці дорогоцінні рештки першої церкви — усипальниці першої ж християнки-володарки України-Руси, св. княгині Ольги та хрестителя нашого народу, св. князя Володимира засипано й зрівняно з землею, щоб утворити площу перед спорудженими на місці первісного Київського Акрополя сьогочасного звичайного будинку радянської школи.

Докладніші відомості про знахідки під час розкопів і відбудов Десятинної церкви знаходимо з редактованому Ф. Ернстом Путівникові "Київ":

"Року 1758 церкву ремонтувала черниця Нектарія (княгиня Наталя Борисівна Долгорукова); під час цих робіт знайдено дві мармурові дошки від саркофагу і позбавлено багато грецьких літер. Року 1824 відомий історик митрополит Євген Болховітіннов почав нове археологічне дослідження стін та фундаментів Десятинної церкви, при чім знову знайдено саркофаг з похованням, яке Могила визнав за Володимирове. Пізніше знайдено ще саркофаг з похованням невідомої княгині й численним окрасами з золота та перегородчатого емалю"¹⁰).

Цікаві також дані про розкопи Десятинної церкви в 1824-26 рр. подає історик Києва XIX ст. М. Закревський. Тоді розкопи провадилися археологом-аматором К. Лохвицьким й архітектором М. Єфімовим, коли була

"открыта каменная гробница, состоящая изъ плоскихъ плитъ красного шифера, связанныхъ желѣзными прутьями. Въ ней нашли всѣ сохранившіяся кости, кромѣ главы и правой руки (не суть ли это мощи Св. Кн. Владимира?), также остатки истлѣвшей парчевой одежды, золотую пуговицу и башмаки мужескіе. 4) Близъ описанной гробницы найдена гробовая, красного же шифера, доска. Наконецъ, 5) къ сѣверу отъ малой Могилиной, и внѣ пространства, занимаемаго древнею Владимировою церковью, вырыта другая гробница, тоже изъ плоскихъ плитъ красного шифера; она украшена высѣченными изображениями, подобными тѣмъ, кои находятся на надгробномъ памятникѣ Великаго Князя, Ярослава I-го, въ Софійскомъ Соборѣ. Въ гробницѣ сей найдены всѣ сохранившіяся кости, на оныхъ истлѣвшая женская одежда, парчевое покрывало и башмаки. Безъ сомнѣнія, гробъ сей принадлежитъ какой либо Княгинѣ, для насъ неизвѣстной. Изъ найденныхъ вещей нѣкоторыя представлены Государю Императору и Императрицѣ; другія въ Университеты Московскій и Киевскій, и въ Ризницу Киево-Софійскаго Собора"¹¹).

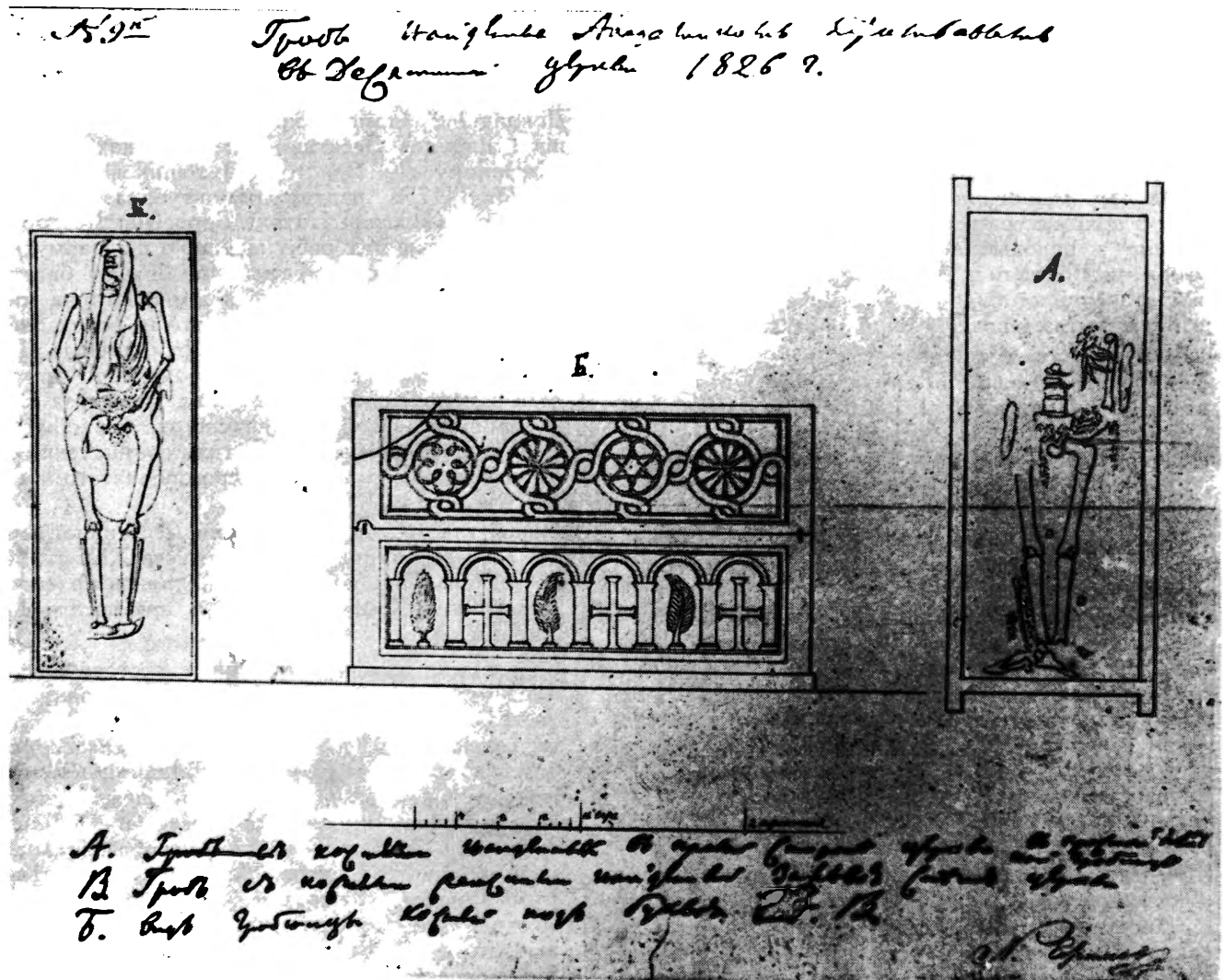
Це цікаве повідомлення підтверджується дуже важливим документом, а саме: фотокопією "Описание двухъ Гробницъ, открытыхъ при раскрытіи окончательномъ Свято-Десятинной Церкви въ

Бого-спасаємомъ градъ Кіевъ, 1826-го года Іюня 23-го дня" (на 4-ох сторінках), підписане чиновником 5-го класа і кавалером Кіндратом Лохвицьким¹²).

Другий документ — це фотокопія з сумлінно виконаного рисунка за № 9, з написом угорі: "Гробы найденные архитектором Ефимовым в Десятинной церкви 1826 г.". Підпис: Н. Ефимовъ¹³). В дуже виразній і фаховій креслярській

рити розкопи і скласти новий плян церкви архітектів Н. Єфімову. Після цього К. Лохвицький зненавидів свого колегу й робив йому, як пише М. Каргер, різні прикросі й незаслужені обвинувачення¹⁴).

Для нас ці обидва документи дуже цінні. В них детально висвітлено й ілюстровано жіноче поховання, приписуване вел. кн. Ользі. На жаль, ми нічого не знаємо пор те, чи експонований в

техніці зображено різьблену головну фасадну саркофага та пляни відкритих гробниць з жіночим (ліворуч) і чоловічим (праворуч) похованнями. Людські кістки нарисовано з певним знанням художньої анатомії.

Щодо першого документу треба зазначити, що він складений і писаний не К. Лохвицьким, а правдоподібно, архітектором Н. Єфімовим, бо К. Лохвицький провадив розкопи в 1824 р., а Н. Єфімів двома роками пізніше та й в заголовку першого документу стоїть дата 1826 р. Отже К. Лохвицький підписав чужу роботу. Як відомо, після невдало складеного пляну Десятинної церкви аматором-археологом К. Лохвицьким, Академія Мистецтв у Петербурзі доручила переви-

Софіївському архітектурно-історичному музеї саркофаг вел. кн. Ольги й досі містить у собі шляхетні останки найвидатнішої й найсвятішої жінки України.

Професор М. Макаренко, який був свідком останнього відкриття саркофагу кн. Ольги в 1919 році, нічого не говорить про її кістяк. Навпаки: він писав, що "саркофаг потім перенесли до Державного музею ім. Шевченка, де він переховується вже десять років розібраний, у музейних сховищах". Цей наш визначний вчений насмілювався тоді написати, що "краще було б залишити саркофаг на місці, зробивши над ним окремий будинок-дашок, що дозволяв би оглядати його"¹⁵).

Чомусь, проте, проф. М. Каргер пише, що кі-

Саркофаг вел. кн. Ольги та інші пам'ятки з Десятинної церкви в київському історичному музеї.

стяк кн. Ольги ще в 1908 році вже був порушений і що в ньому виявлено в зітлілому вигляді рештки парчової тканини і рештки шкіряного взуття. Далі він говорить, що ніяких інших речей не виявлено, але сліди фіялкового кольору оксиду на кістках свідчать, що в саркофагові знаходились металічні прикраси¹⁶).

Ми вже знаємо з цитованих тут джерел, що саркофаг кн. Ольги (як і всі інші київські гробниці) був багато разів грабований і то не монголами (бо тоді він був засипаний землею), а переважно північними нападниками-сусідами й пізніше — впродовж віків — чужими князями і царями. Церкви, де стояли ці саркофаги, грабувались й руйнувались вже сьогочасними їх нащадками.

Тим часом для наших нащадків залишилися лише спорожнілі саркофаги, а серед них майстерно вирізьблений з плит овруцького каменю-лупаку прекрасного рожево-малинового кольору саркофаг нашої великої княгині. Як і багато оздоблені різьбою парапетні плити на хорах-галеріях катедр св. Софії у Києві, Спасо-Преображенської катедрі в Чернігові, так і різьблені прикраси інших храмів, так і саркофаг вел. кн. Ольги виконувались нашими ж, а не якимись заморськими умільцями-майстрами, які близько тисячі років тому вже не копіювали чужих майстрів, а виразно відображали свій самобутній національний характер мистецтва України-Руси.

Іконографія св. княгині Ольги дуже довільна. Уявних образів її дуже багато, але ми не маємо

навіть приблизного портрета княгині. А могли б мати, коли б існував повний кістяк кн. Ольги, як на рисункові архітекта Н. Єфімова 1826 р. Міг же відтворити скульптор-антрополог М. Герасимов за спеціальними вимірами черепа реконструкцію голови будівника катедр св. Софії — вел. кн. Ярослава та засновника Москви (і руїниці Києва) кн. Андрія Боголюбського.

Був колись образ Вел. княгині Ольги в ново-збудованій за проектом архітекта В. Стасова Десятинній церкві, ніби старий з плутаним грецьким написом, що в перекладі на нашу мову означає "Володарка племені Росів" і що цей образ ніби написаний мистцем Григорієм, портретистом імператора Константина Порфирородного. Як потім виявилось (дослідник Я. Смирнов), цей образ був невдалою копією образу Марії Магдалини роботи мистця Квентинія Метсиса (1466-1530 рр.)¹⁷ Подібний образ св. Ольги переховувався довго в родині князів Білозерських.

Чимало також існує й скульптурних портретів св. Ольги. З київських скульптурних зображень заслуговують на увагу бронзові горельєфи св. князя Володимира та св. княгині Ольги на західних дверях Володимирського собору (скульптори Бах і Залеман).

Була також ще й сумної слави скульптурна група з постаттю св. кн. Ольги. З непідробленим сарказмом оповідає про історію виникнення, спорудження і руйнування цього великоімперського дива мистецтвознавець Федір Ернст:

“Року 1909 київська міська дума ухвалила збудувати в садку перед кол. реальною школою пам’ятник Шевченкові, на який свого часу (протягом 1904-14 років) серед найбільш верств українського населення зібрано понад 177 тисяч карбованців. Поставлення пам’ятника Шевченкові в цьому місці опротестував куратор київської шкільної округи, який уважав, що перед “руським учебным заведением” слід поставити пам’ятника одному з діячів “руської истории”. У зв’язку з цим у колах військової влади, адміністрації та вищого духовництва виник проєкт збудувати від Михайлівського монастиря до Софійського собору, за зразком берлінської Siegesallee — “исторический путь”, тобто два ряди монументів, серед яких повинні були бути монументи “доісторичному Києві”, Олегові, Ользі, Святославові (“в вигляді староруського воїна з веслом у руках у човні, на скелі, що виображає морську хвилю”). Проєкт зустрів гостру критику з боку робітників мистецтва й науки, але, щоб якось перешкодити (і то якнайшвидше) збудуванню монумента Шевченкові, вирішено, що “надзвичайні обставини” вимагають негайного збудування в садку перед реальною школою бетонової тимчасової “моделі” монумента кн. Ольги. Кошти “высочайше” апробував” був цар Микола II, і після заяви міського голови Дьякова, що “кавалер” (тобто Шевченко) мусить поступитися місцем “дам” (княгині Ользі), в серпні 1911 року бетоновий пам’ятник Ользі з центральною постаттю Ольги та боковими — праворуч Кирила й Методія, ліворуч — Андрія Первозванного, відкрито в присутності Миколи II. Авторами проєкту були: Кавалерідзе, Балавенський та Сніткін. Спорудження це вражало убозством думки, виконання й матеріалу. Року 1919, за радянської влади, постать Ольги знято й на місці її поставлено погруддя Шевченка роботи Кратка, а бокові постаті зашальовано. Пізніше їх відкрито знов, і Шевченко опинився в сусідстві Андрія Первозванного, Кирила та Методія. 1920 року бюста перенесено в інше місце; коло 1923 р. знято й інші групи й нині залишено самий п’єдестал”¹⁷⁾.

Ця прекрасна, весела, хоч і правдива історія писана дотепним дослідником, коли ще можна було так писати — в 1930 році. Звичайно, що після цього був зруйнований доценту й п’єдестал цієї дивацької споруди. Але тут напрошу-

ється такий висновок: нічого неповинний Тарас Григорович опинився в сусідстві таких популярних святих, ну, і хтось із ретельних угодників окупаційного уряду зробив повторний донос на Шевченка за його колишнє членство в Кирило-Методіївському Братстві й урядовці похопились як можна швидше ліквідувати цей скандал.

Згодом був зруйнований й сусідній Михайлівський монастир та Трисвятительська церква й на їхньому місці виріс тяжкий, незграбний будинок ЦК КПБ(У) (архіт. Лангбард). А пам’ятника великій княгині Ользі так і немає ніякого. Ні пам’ятника, ні церкви св. Ольги, ні навіть назви вулиці її імені.

1) Українська Радянська Енциклопедія, Том 10, ст. 324, Київ, 1963.

2) С. Скляренко, Святослав, ст. 276, 277, Вид. “Радянський письменник”, Київ, 1959.

3) С. Солов’єв. История России с древнейших времен, Том I, ст. 175.

4) М. Грушевський. Історія України-Руси, Т. I, ст. 447, В-во “Книгоспілка”, Нью Йорк, 1954.

5) Н. Полонська-Василенко. Свята рівноапостольна кн. Ольга. Журнал “Рідна Церква”, рік XVIII, ч. 79, ст. 11, Карлсруе, 1969.

6) Н. Полонська-Василенко. Там же, ст. 12. Див. також її працю: Визначні жінки України. Вінніпег, 1969.

7) Г. Горшков. Ольга. Советская Историческая Энциклопедия, том 10, ст. 538. Москва, 1957. Див. також Б. Греков. Киевская Русь. Москва, 1953.

8) Е. Голубинский. История Русской церкви, Москва, 1901; А. Горский. История Церкви Русской, М., 1842; Н. Серебрянский, Древнерусские княжеские жития, М., 1915; Н. Окулич-Казарин, Спутник по древнему Пскову, Псков, М. Грушевський, Історія України-Руси, Львів, 1904; И. Мальшевский, Происхождение великой княгини Ольги святой, “Киевская Старина”, тт. XXIV-XXVI, Київ, 1889.

9) Н. Р. Св. Олга — болгарска княгиня, нови исторически розкрития, в-к “Зоря”, София, 1935; Див. також про цю версію в названій статті І. Малишевського в “Киевской Старине”.

10) Ф. Ернст (ред.) Київ. Провідник, ст. 342. В-во НКО-УАН, Київ, 1930.

11) Н. Закревский. Летопись и описание города Киева, ст. 104. Ревель, 1850.

12) Фотокопія з оригіналу Відділу фондів “Софійський музей” № 2279 за титулом: “Описание двух гробниц Десятинной церкви, составленное и подписанное К. Лохвицким.

13) Фотокопія з оригіналу Відділу фондів “Софійський музей” № 2273 за титулом: “Чертеж гробницы, найденной в Десятинной церкви, подписанный Н. Ефремовым 1826 г. Фрагмент, тушь 20 x 25 см.

14) М. Картер. Древний Киев, том 2, ст. 18, 19, АН СССР, Москва-Ленинград, 1961.

15) М. Макаренко. Скульптура й різьбарство Київської Русі передмонгольських часів. “Київські збірники історії й археології, побуту й мистецтва”, 36. 1, ст. 47, в-во УВАН, Київ, 1930.

16) М. Картер. Археологические исследования древнего Киева, ст. 108, АН УССР, Київ, 1951.

17) Ф. Ернст. Київ. Провідник, ст. 358-360, Київ, 1930.

ЦІКАВИНКИ

● У деяких видів рачків-копепод самки повністю взяли на себе турботу про харчування самців, внаслідок чого ті перетворилися в беззахисних карликів і живуть, як паразити, на тілі самиць, які більші від них у... 12500 разів.

● Є бджоли, які виробляють кислий мед. Вони не мають жал.

● Деякі глибоководні риби реагують на електричний струм, величина якого менша за стомільйонну частку ампера.

ЗА УКРАЇНСЬКИЙ ДІАЛОГ МІЖ УКРАЇНЦЯМИ

ВІДКРИТА ВІДПОВІДЬ ПОЕТОВІ ДМИТРОВІ ПАВЛИЧКОВІ НА ЙОГО
"ФАЛЬШИВІ КЛЕЙНОДИ"

Пане Павличко!

Спасибі Вам за статтю-відповідь на мою статтю "За гідну українську державу (Відкритий лист до українських літераторів УРСР, що прагнуть зберегти "собори своїх душ")", яка була видрукувана в "Нових Днях" ч. 226 за листопад 1968 р. Вашу ж статтю-відповідь "Фальшиві клейноди" Ви видрукували в офіційному органі Спілки Письменників України "Літературна Україна" від 1 серпня 1969 р.

Це, мабуть, вперше за останніх кілька десяти років відкритий лист еміграційного журналіста, адресований окремому чи збірному читачеві в Україні, отримав особисту відповідь на сторінках серйозного часопису в УРСР. Жалко тільки, що подекуди пашквільний характер Вашої відповіді знижує рівень нашої дискусії.

Тим часом українське суспільство обабіч радянського кордону відчуває найдошкульніше нестачу серйозної дискусії між українцями про серйозні українські питання. Йдеться про розмову, у якій кожен учасник може додати щось розсудливе до спільних міркувань і згодом залишиться з почуттям скромного вдовolenня, що його думку вислухано так уважно, як і він прислухався бесіді інших. Нашим людям закордоном і в Україні не бракує ні ґрунтовних знань, ні життєвого досвіду; багато з них займають відповідальні пости в різних ділянках життя своїх країн. Однак усім нам ще й досі тяжко здобутися на гідний український діалог про спільні проблеми.

Можливо, цей всеукраїнський недолік є наслідком довготривалого перебування цілих поколінь нашого суспільства під замком чужоземного контролю й суворої цензури. Тому в нас не розвинулось уміння товариської бесіди — "конверсації". Тож коли тільки трапляється вільна чи невільна змога висловитися, ми всі схильні виголосувати монологи. Тоді, заслухані в музику власних слів і кваплячись чимдуж сказати все, що в душі накопилось за роки мовчання, ми забуваємо про одну дрібничку: наш співрозмовник — це не якийсь електронний приймач, але людина з власними думками і прагненнями промовити своє слово.

Монологи — повсякденне явище зокрема в українській журналістиці. Своєю частотою й розмірами вони нерідко випирають із часописних сторінок навіть інформацію. Але їх породжують поряд з психологічними причинами теж і особливі умови нашого буття: розмежування крайових і еміграційних авторів на два ворогуючі табори. Хоча в усіх нас батьківщина одна — Україна, рідко хто з авторів бере на увагу те, що мовить партнер "з того боку". Тому й слова, покладені на папір або закинуті в йonosферу, знімаються вгору немов голуби-листоноші і, вдарившись об

стіну мовчання, падають вниз, як підбиті мисливцем птахи.

Зате птахами високого льоту, які пролітають понад смугою мовчання, є в нас лише крикаючі ворони: низькопробні полемічні статті й пашквілі, у яких увагу читача привертається лише до особи автора, а не до його міркувань.

Весь цивілізований світ гидує цим видом лебатування. Як відомо, 20-ий з'їзд компартії СРСР 1956 року теж засудив сталінський метод знищення особистості людини за допомогою фабрикування фальшивих обвинувачень. Адже внаслідок таких наклепів, звичайно публікованих у пресі, мільйони радянських громадян — а в тому числі теж тисячі "чесних комуністів" — репресовано в т. зв. періоді культу особи. Однак у журналістиці Української РСР, а то й у літературній критиці й наукових працях, далі застосовується той самий підхід сталінських слідчих: — А що даний автор робив до революції?...

Чому Ви, пане Павличко, теж покористувалися цією традиційною методою дебатування у відповіді на мій виклик, можна здогадуватися і якоюсь мірою зрозуміти, але ніхто не прийме цієї методи за гідний зразок діалогу між українцями в 1969 році. Наскільки мені відомо, читачі закордоном і в Україні — українці й чужинці, праві й ліві, консервативні та прогресивні — з почуттям не смаку відкинули пашквільні аспекти Вашої статті, як негідні українського поета і патріота.

Слово "патріот", вжите в моєму "Листі", викликало грубу репліку з Вашого боку. А даремно. Називати себе патріотом ще не означає леклярувати якусь особливу "любов" до батьківщини. Залюбки користуюся терміном "патріот", бо він зрозумілий і прийнятний кожному: зате слово "націоналіст" по-різному розуміють читачі в Україні та закордоном і тому воно потребує супровідного пояснення, наприклад, націоналіст-демократ. Патріотизм я розумію як "ланцюг обов'язку", що ним людина (як висловився Ів. Франко) добровільно приковує себе до пекучих потреб свого пригнобленого народу.

Хто відчуває цей "ланцюг обов'язку" і втримує зв'язок з сучасними потребами своєї нації, той має право зватися патріотом. І до такої людини треба знайти стежку — стати його співрозмовником навіть якщо його погляди нам не прийнятні.

У цьому відношенні Ваша стаття, якщо відкинути полемічно-пашквільні аспекти, не позбавлена загального інтересу і є кроком вперед у напрямі розгорнення українського діалогу. П'ять років тому на полемічну статтю письменниці Ірини Вільде я відповів окремим листом-есеєм (див. "Сучасність", листопад 1964) та пропонував їй і іншим землякам обмінятися думками про важливі українські питання з українцями закордо-

ном, але — "в серйозному журналі, друкованому для всіх українців, а не тільки для агітації серед емігрантів". Відтоді ми вже стали на порозі 1970-тих років, але ще й досі нема відповіді на "суттєве запитання", яке базувалося на твердженні В. І. Леніна: — Чому й досі під володінням росіян "створення самостійної і незалежної національної держави лишається покищо... привілеєм однієї, великоруської, нації"?

Ви, пане Павличко, теж не роз'яснили цього питання — проблеми, що становить основу мого "Відкритого листа до українських літераторів УРСР...". Ви навіть промовчали його назву, що чітко з'ясовує вимогу українських політичних емігрантів: "За гідну українську державу". Таким чином Ви позбавили багатьох читачів в Україні інформації про саму суть нашої дискусії.

З уваги й пошани до цих читачів коротко пригадаю Вам, що у "Відкритому листі до українських літераторів УРСР" виразно підкреслено: в усіх словесних змаганнях з українськими радянськими авторами політичним емігрантам не йдеться про привернення якогось реакційного ладу на Україні, ані про здобуття для себе постів у суверенній українській державі. Важливо, щоб ця держава була українською в кожному відношенні: народовладною й суверенною. А це означає, що будь-який київський уряд повинен встановити дипломатичні, торговельні й культурні зв'язки між Україною та чужоземними державами на базі взаємовизнання; всеукраїнський парламент у Києві повинен обмірковувати і плянувати українську економіку, національну оборону й закордонну політику самотужки, а не лише схвалювати декрети чужоземного керівного центру.

Далі в "Листі" сказано, що порівняно з молодого Українською Народньою Республікою в роках 1917-20 нинішня УРСР являє собою на практиці — покищо — один великий економічний район імперіяльної Росії. Бо, на жаль, УРСР не має властивостей, що їх посідає кожна реально діюча суверенна держава. Не лише армія і флот, транспорт і пошта, а навіть існуюча на території УРСР церква є на практиці всеросійською установою, що допомагає русифікувати українців.

Українська РСР не є рівнорядним партнером ні в СРСР, ні в таборі комуністичних держав, хоча вона член-співосновник Об'єднаних Націй, а комуністичний лад завела в себе на 30 років раніше за Польщу, Чехо-Словаччину, Угорщину, Румунію й Болгарію. Серед цих молодих комуністичних сестер-сюзниць у системі Варшавського оборонного договору взагалі нема місця для Української РСР, хоча її територія такою самою мірою, як і їхні, виставлена на можливу агресію. Вклад України в оборонну систему комуністичного блоку є й буде більший за вклад будь-якої з цих країн, але українці не мають ніякого голосу в питаннях оборони. Українця в УРСР далі просто "оддають у москалі", як оддавали їх за володіння царів, і з тією самою метою: захищати окраїни імперії — в Східній Німеччині 1953, в Угорщині 1956, у ЧСР 1968, на Уссурі та в Казахстані проти китайців 1968-69, а раніше у війні з Фінляндією 1939-40 років.

А втім, якщо мешканця УРСР за справжні чи фабриковані політичні провини карає російська поліцейна влада тюрмою чи засланням на території Російської Федерації... якщо українська мова не є державною мовою республіки... якщо вона не є мовою щоденного вжитку по фабриках, торговельних підприємствах і в установах громадського обслуговування... якщо вищі учбові заклади в УРСР мають всеросійський характер з переважно російською мовою навчання, то на чому базується суверенність УРСР, про яку від деякого часу говорять речники київського правління, а Ви підтримуєте їхні твердження?

Знаючи цю страшну дійсність в Україні, українські політичні емігранти далі зберігають у своїй пам'яті, як покищо неперевершений державницький ідеал, Українську Народню Республіку: незалежно від усіх її недоліків і структурних змін протягом її трирічного існування, ця республіка принаймні мала реальні властивості суверенної української держави, була визнана рядом великих і середніх держав та могла розвинути в прогресивну державу українського народу. Саме тому українські політичні емігранти вважають своїм обов'язком протиставитися політиці московських централістів, які перетворюють українську державну націю в колоніальне плем'я. Поскілки правлячі київські кола потурають російським централістам і зберігають цей негідний "статус кво" на Україні, емігранти суворо критикують відповідальних діячів Української РСР.

Невже цей наш розсудливий підхід до питання гідної української держави дає підставу будь-кому з радянських українців називати українських патріотів закордоном "зрадниками свого наорду" й "реакціонерами"? Для такого тяжкого обвинувачення треба мати реальні докази — факти, які б заперечили всі наші завваження. Ані Ви, пане Павличко, ані ніхто інший перед Вами, не зуміли подати фактів про т. зв. буйний розвиток України в радянській системі. покищо у відповідь ми почули зношені наклепи з блокнота агітатора, що, як висловився В. І. Ленін, "говорить про що завгодно, щоб не сказати по суті питання!"

Тільки браком наочних фактів на твердження у "Відкритому листі до українських літераторів УРСР..." можна пояснити Ваше хвилювання й лайку. Бо якщо я написав неправду, то доведіть мені це; але якщо мої твердження правдиві, то чому Ви лаєтесь?...

Авжеж, можна було вибрати суттєві уривки "Листа" і, надрукувавши їх поряд з Вашою відповіддю, показати радянському читачеві наочно, хто пише правду. Ви побоюлися або Ваші колеги з "Літературної України" не дозволили Вам зробити це. Тому ми порівнюємо тут два Ваші закиди з дійсними фактами, нехай Ваші читачі перевірять, чи їхньому літераторові справді "притаманне почуття правди", як цього вимагав колись письменник Натан Рибак.

Отож, пане Павличко, Ви впевняєте читачів начебто всі писання Р. Рахманного пройняті ненавистю до росіян як народу і до "УРСР як держави". Тим часом ні в одній моїй статті за остан-

ніх 20 років Ви не знайдете доказу на своє твердження.

Щодо російського народу, то я згоджуюся з тезою В. І. Леніна: "є дві нації в кожній сучасній нації", яка займає панівне місце в багатонаціональній країні. Сьогодні в російській нації, що володіє в СРСР, є дві нації такою самою мірою, як були вони за буржуазно-царського режиму в Росії. Перша нація — це російський трудовий народ, що прагне і самий жити по-людському і радо погодився б на вільне суверенне життя сусідніх народів. Друга російська нація — це великоруські імперіялісти, що в ім'я своїх матеріальних вигід і великодержавних забаганок примушують народні російські маси проливати піт і кров за чужі для них імперіяльні інтереси.

Жоден імперіялізм будь-якої панівної нації не приніс користі трудовій нації своєї країни. Досить згадати історію еспанської, британської, французької чи португальської імперій. Пересічний англієць ознайомився з добробутом тільки після ліквідування британської колоніальної імперії внаслідок її нерентабельності в 1950-их роках.

Теж російський трудовий народ примушений витрачати свій цінний час, енергію і кращих своїх синів на те, щоб втримати на припоні українців і інші народи СРСР, а віднедавна ще й народи т. зв. соціалістичних країн, як, наприклад, Чехо-Словаччина. Тому й наслідки такі ж сумні для російського народу, які були для нього й за царату. Ленін зформулював це блискуче: "От ця, великоруська отрута націоналізму отрує всю політичну атмосферу Росії. Нащастя народу, який поневолюючи інші народи, зміцнює реакцію в усій Росії".

Ледве чи хтось із вдумливих українців може ненавидіти трудовий російський народ, становить же якого по суті не змінилося за останніх сто років. Але, сповнені розуміння його тяжкої долі, ми не забуваємо ще одного факту: російські великодержавні шовіністи нині виводяться не тільки з одного суспільного прошарку, з т. зв. нової класи партійно-військових бюрократів (а за царату з дворянства); вони виростають якоюсь мірою теж з народних російських мас. Притому їхні лави збільшуються ще виходцями з українського та інших народів — клясократами, що в ім'я своїх великодержавних кар'єр зміцнюють базу пануючої російської нації на Україні.

Усі ці новочасні "ліпші люди" залюбки використовують високорозвинуту російську культуру як інструмент поневолювання й асимілювання українців у всеросійській великодержаві. Проти повторення цієї помилки буржуазно-царського режиму Ленін застерігав своїх однодумців: "Може великоруський марксист прийняти гасло національної великоруської культури?" — запитував він риторично, і зараз же дав безкомпромісну відповідь: "Ні. Таку людину треба помістити серед націоналістів". Значить, з великоруськими націоналістами треба боротися "не на життя, а на смерть".

Чи нинішні марксист-ленінці в СРСР здійснюють на практиці цей заповіт Леніна? Ні! В Україні та й по всьому СРСР постійно лунають

офіційні заклики до чуйности і боротьби з націоналізмом малих націй; особливо люто придушуються там всякі прояви української державницької думки і національної гордості. Але про великоруський націоналізм там ніхто й словечком не згадає. Тим часом, кому як кому, але послідовникам Леніна годилося б пам'ятати про те, що найгрізніший є той націоналізм, проти якого ніхто не бореться в багатонаціональній країні, бо він пануючий.

Українські патріоти, протиставлячись русифікаційній політиці правлячих кіл в Україні, на практиці здійснюють вимогу В. І. Леніна. Тому Вам, пане Павличко, не личить робити нам закид начебто ми ненавидимо російський народ, коли засуджуємо російських імперіялістів; адже посередньо Ви робите тяжкий закид Вашому "великому учителеві"!

Ще більш несерйозним і майже гумористичним є Ваш закид начебто "Рахманний... говорить з ненавистю і про свій народ". Тут Ви знову вигідно промовчали факт, що в багатьох моїх статтях чітко замарковано прихильне ставлення навіть до дрібних конструктивних явищ на території сучасної України. Вам для пригадки, а ще більше для поінформовання читачів, неознайомих з цим питанням, натякну тут от хоча б про мої коментарі на тему великого вкладу українських учених в ядерну фізику та про українців — переможців космосу: Кондратюка, Корольова й Поповича. Коли виникла справа відзначення Т. Шевченка засобами ЮНЕСКО, я закликав до паралельних — крайових і еміграційних — заходів.

Напевно дехто з радянських відвідувачів "Експо 1967" у Монреалі пригадує мої статті з вимогою, щоб Українська РСР виступила з власним павільйоном, як окрема держава, на цій всесвітній виставці. Коли ж прогресивним діячам у Києві пощастило вивести УРСР з всеросійського павільйону на Площу Націй і там гідно відзначити "День України", тоді цим невеличким кроком вперед зраділи були українські патріоти закордоном, хоча вони не визнають УРСР за свою державу.

А статті про визначніших поетів, як М. Рильський і П. Тичина, та про досягнення української літературної молоді в 1960-их роках? Як поясните Вашим читачам мої схвальні відгуки на такі події, як офіційний прийом президента Франції де Голя у Києві?... Врешті, не в "Літературній Україні", але в емігрантському журналі "Сучасність" пролунав голос на захист українців, насильно русифікованих у Російській Федерації, ще в жовтні 1965 року.

Хіба це докази на Ваше твердження, що, мовляв, Р. Рахманний — разом з іншими емігрантами — знецінює досягнення українців у сучасній Україні? Ні, пане Павличко! Навіть мало обізнаний з еміграційними авторами радянський читач тут зрозуміє, що щось не гаразд з Вашим "почуттям правди".

Але особисто я пробую усвідомити, чому Ви уклали свою відповідь на слабкому фундаменті "традиційної" методи дебатування. Поперше,

українцєві в УРСР не вільно ані на волосинку відхилитися від визначеної йому орбіти довкола центру московських інтересів. Подруге, Ви ма-
буть дійсно не мали змоги читати важливіші пра-
ці еміграційних авторів, а мій "Лист до україн-
ських літераторів УРСР" може й справді "при-
падково потрапив" до Ваших рук. Бо в суверенній
Українській РСР, в якій — як це Ви твердите —
Ваша система правління має підтримку всього
українського народу, українцєві не вільно отри-
мувати, ані читати українські закордонні писання,
це — "бруски динаміту".

У цьому відношенні наше становище тут куди
краще, хоча живемо не в нашій державі та й не в
такій суверенній як УРСР: адже Канада не воз-
з'єднана з Росією. Ми читаємо які завгодно твори
сучасних українських письменників, в тому числі
теж Ваші поезії, як теж ознайомлюємося з писан-
нями радянських ідеологів. Якщо Вам не відомо,
то напевно цікаво Вам дізнатись, що Вашу "Від-
повідь панові Рахманову" надрукували — в
цілому, уривками або докладними розповідями —
різні еміграційні часописи. Ніхто не забороняє
нам робити це, та й ми самі не лякаємося "впли-
ву" радянських видань. Наша віра в гідну україн-
ську державу ґрунтується на правдивих теоре-
тичних і практичних засновках; водночас ми впев-
нені, що ознайомленість з писаннями наших бра-
тів в Україні — нехай і противників! — допоможе
нам успішніше зглибити складну українську про-
блематику.

А вона складна, бо й нація українська сьогодні
складніша, ніж вона була 50 чи навіть ще 30 років
тому. Сьогодні вже не можна звужувати поняття
української нації лише до т. зв. сільської бідноти
(хоча вона далі існує в Україні), як це роблять
ті радянські автори, які не допускають думки про
можливість існування української державної
нації.

Щоб належно зрозуміти сучасну українську
націю (в усіх її аспектах, проблемах і прагнен-
нях), та й одні одних, нам з Вами всіма треба
розмовляти, дебатувати і сперечатися по-друж-
ньому. Але, як влучно колись завважив на адресу
одного радянського автора Ваш колега Федір Ма-
ківчук: "А не можна без лайки?..."

Справді. Гідний український діалог між україн-
цями не розвинеться в атмосфері фабрикованих
обвинувачень і образливих вигуків. Униканням
проблеми не можна заперечити її існування, а
жоден пашквіль не всилі приховати від людських
очей болючі недоліки сучасної української дійсно-
сти. виправити їх можна тільки шляхом серйоз-
ного обговорення їх і співдіяння усіх україн-
ських патріотів — людей, що радіють радощами
і боліють невдачами рідного народу.

Тому я не обмежусь лише цією відповіддю і в
іншій бесіді обміркую ще деякі Ваші завваження.
Надіюсь, що наш діалог розвинеться і вдоскона-
литься при збільшеній кількості учасників.

А покищо — з привітом: будьмо!...

ПРИМІТКА: "Відкрита відповідь поетові Дми-
трові Павличкові" друкується одночасно в січ-
невих випусках "Нових Днів" і "Сучасности".

Сергій ВОЛОДИМИРІВ

КИЇВ У СВІТЛІ ЦИФР

"Як тебе не любити,
Києве мій!"

КИЇВ — красунь! Київ, що потопав в парках,
садках, квітах, каштанах. Київ, що своєю кра-
сою всіх захоплював, захоплює й буде ще біль-
ше захоплювати в майбутньому. Київ, що згідно
з легендою, був заснований в глибині віків бра-
тами Києм, Щеком і Хоривом. Київ, що його так
любить кожен українець. Київ, що був довгі роки
столицею могутньої Русі-України Святослава,
Володимира Великого, Ярослава Мудрого та ін-
ших наших великих князів та гетьманів. Київ, не
дивлячись на всі несприятливі політичні та еко-
номічні умови, не дивлячись на руїни, що йому
спричинила друга Світова війна, знову цвіте, зно-
ву притягає до себе українців, громадян СРСР і
чужинців з усіх частин світу.

Постараємось дати короткий опис в числах
сучасного Києва і девчому порівняємо його з го-
ловним містом Росії — Московою.

Заснування Києва губиться в давніх віках істо-
рії, Москва ж має лише 800 років! Краса Києва
далеко випереджує красу Москви! Це визнають
майже всі чужоземці, що бачили Москву й були
захоплені нашим "красунем", "зеленим" Києвом,
його розташуванням, виглядом на Дніпро-Славу-
ту й безмежну далечінь Лівобережної благосло-
венної України.

"Київ, — пише навіть Українська Радянська
Енциклопедія (т. 6, Київ, 1961, стор. 315) —
одно з найстародавніших і закресивіших міст
СРСР". Підсоння Києва умірковано суходолове.
м'яке. Пересічна температура +7,20 Цельсія
(липень +14,5°, січень —5,8°). Абсолютний мак-
симум температури +40°, мінімум —34°. Пере-
січна річна кількість опадів 600 мм. (максимум
— 225 мм., мінімум — 406 мм.). "Зелений" Київ
має біля 45 тисяч гектарів зелених насаджень. Він
оточений суцільним зеленим поясом — лісами:
Броварським, Голосіївським, Кончою - Заспою,
Боярським, Святошинським, Пущею-Водицею.

Територія Києва на 15. I. 1959 р. становила
71,541 гектарів супроти 88,500 гектарів території
Москви.

Перше питання: кількість населення Києва?
Воно росло так (в тисячах душ):

Рік	Київ	Москва
20-ті pp. XIX ст...	40.0	
1874	127.2	
1897	247.2	
1917	515.8	
1920	366.4	
1926	513.6	2.019.5
1931	539.5	
1935	650.0	
1939	847.0	4.137.0
1956	911.0	4.817.0
1959	1.104.3	
1961	1.173.0	6.242.0
1965	1.332.2	

1966	1.367.0	6.463.0
1968	1.456.0	6.563.0

Отже, тепер Київ має біля 1.5 мільйона душ населення. За 1926-1968 рр. воно збільшилось на — 924.4 душ, або у 2,8 разів, у той час як Москва виросла у 3,2 рази.

Київ по кількості населення займає на Україні перше місце, за ним іде Харків — 1.178 тис. душ населення. Між містами СРСР Київ займає третє місце після Москви й Ленінграду з його 3.752 тис. душ населення. У Москві живе біля 3% усього населення сучасної УРСР.

По густоті заселення площі міста Київ має ліпше становище за надзвичайно густо заселену Москву. На початку 1968 року на 1 кв. клм. площі в Москві припадало — 7.3 тис. душ населення, а в Києві лише — 1.3. Ці числа свідчать, де людині легше "дихати".

У 1967 році в Києві народилось — 23.052 душ, умерло — 10.569, природний приріст виносив 11.483. Шлюбів було — 18.319, а розводів — 7.710.

Дуже цікавим є порівняння сучинників руху населення в Києві та Москві. Вони були такими:

На 1.000 душ населення у 1967 році

	Нар.	Умерло	Пр.прир.	Шл.	Розводів
Київ	15.4	7.4	8.0	12.8	5.4
Москва	10.9	9.2	1.7	11.1	5.9

Отже, з наведеної таблички бачимо, що життєздатність киян на 50% вища за життєздатність москвичів, смертність же киян більше як на 20% нижча, а природний приріст майже у 5 разів (4.7) вищий за природний приріст москвичів! Шлюбність у киян вища ніж у москвичів, а розводів у Москві більше, ніж у Києві.

Таким чином можемо сказати, що Київ значно перевищує Москву своєю життєздатністю.

Москва, мавши 6.563 тис. душ населення, за 1967 рік дала тільки 10.825 душ природнього приросту, у той час, як Київ зі своїми 1.456 тис. душ населення дав 11.483 душ природнього приросту.

(Закінчення на стор. 31-ій)

Наталія ОКОЛІТЕНКО

БУДИНОК ТВОРЦЯ "ЕНЕЇДИ"

До 200-річчя з дня народження І. П. Котляревського

І. П. Котляревський належить до тих геніїв, котрі з'являються на диво вчасно. Вони — немов могутня скеля, що повертає течію народньої культури у річище широкі й привільне саме тоді, коли силою обставин вона могла загубитися в сухих пісках.

В часи, коли посилилась кріпосницька й русифікаторська політика царського уряду, коли український народ фактично втрачав інтелігенцію, — свіжоспечене панство, що, прагнучи "благородства", зрекалося національної гідності, — коли взагалі постало питання: матиме чи не матиме український народ своє неповторне обличчя, — подвигом було заговорити живою народньою мовою, вільною од книжності й штучної ускладненості, зробити її літературною. М. Коцюбинський, передаючи полтавчанам вітання чернігівців з нагоди відкриття пам'ятника Котляревському 1903 року, писав, що з появою "Енеїди" і "Наталки Полтавки" "занедбане й закинуте під сільську стріху слово, мов фенікс із попелу, воскресло знов і... голосно залунало по широких світах".

Ще більшим громадянським подвигом було вивести на сцену простого селянина — не для сміху і кпинів, а для звеличення благородства його щирої душі, гострим і мудрим словом затаврувати царські порядки, послати в пекло панів, "що людям льготи не давали і ставили їх за скотів", та всіх старшин, "які по правді не судили та тільки грошки лупили".

Сила звияжництва великого поета викликала бурхливий розвиток нової української літератури, поставила її на живу національну основу, на щедрий ґрунт реалізму. Творчість Котляревського —

то початок нової ери в історії духового життя українського народу. Тож усе, що пов'язане з життям поета, становить великий інтерес.

...Є на Красному майдані у Псалтаві місчинка, котру часто одвідують приїжджі. Якись особливих чарів сповнена тиха задума наєколишніх вулиць, шелестіння дерев, запах лози й нагрітого піску, яким віє із Ворскли. Тут побувало чимало визначних людей минулого століття, звідси 10 листопада 1838 року рушив сумний кортеж із тілом великого поета. Коли приходиш сюди, ніби глибше переймаєшся живлющим духом безсмертних творін Котляревського. Тож рішення відродити будинок творця "Енеїди" — гарний спосіб відзначити його 200-літній ювілей.

Але як виглядав цей будинок? Яка його історія?

Відомо, що то була типова житлова споруда початку XVIII ст. — рубана народня хата, хіба що більша від звичайної сільської, із призьбою, великим піддашшям та горіщем. Біля хати, як годиться, — сад, комора, хлів, криниця з журавлем. Звичайне житло не вельми маєтного пана, сотника чи старшини: лагідну принаду таких садиб, їх кольорит чудово описав Гоголь у циклі "Миргород".

Будинок купив дід поетів, дячок місцевої церкви: на різьбленому сволоку було написано, що житло побудоване 1705 року. Як свідчить Стеблів-Камінський, перший біограф письменника, Котляревський 1823 року на свій смак дещо перебудував хату. Ось як виглядали, за описом того ж біографа, її кімнати.

Кабінет поета був водночас і опочивальнею: в ньому ледь уміщувались ліжка, письмовий стіл, книж-

кова шафа. Бібліотеку складали оригінали римських та французьких авторів, зокрема Вольтера, чимало перекладів із західно-європейських — Сервантеса, Лафонтена, Вальтера Скотта, — російських письменників та комплекти товстих журналів. На стіні висів старовинний годинник, де намальовано було Адама і Єву під деревом пізнання добра і зла; в такт рухам маятника навколо стовбура звивався змії. Так само скромно була вмебльована й вітальня: там стояла канапка з шкурятною оббивкою, кілька стільців, зо два чи три ломберних столики. На стінах — портрети та гравюри фламандської школи, в кутку, замість образів, — копія з відомого малюнка — Марія Магдалина з черепом; на вікнах квіти, в яких поет вельми кохався.

По смерті Котляревського будинок перейшов до рук економки Векливичевни, відтак господарі часто мінялися.

1845 року молодий Шевченко, перебуваючи в Полтаві, намалював житло з боку Ворскли, на фоні Успенської церкви. Ми бачимо невелику садибу, розташовану на горі, обнесену парканом, а від кручі — частоколом.

Детальний опис зовнішнього вигляду будинку і розташування п'яти його кімнат зробив 1856 року історик та письменник Г. Данилевський. На той час житло здавали на постій, воно було дуже занедбане. У праці "Полтавська старовина у відношенні до часу Петра Великого" Г. Данилевський зазначає, що це "єдиний будинок, що вцілів у Полтаві з часу облоги і Шведського бойовища". До опису було додано копію літографії невідомого художника, на якій житло показано од воріт. Істотних розбіжностей з малюнком Шевченка немає.

1875 року історична пам'ятка ще існувала, проте потрапила до рук людей обмежених, байдужих до культурних цінностей свого народу. І 1881 року садибу поділили на дві ділянки, а напівзруйнований будинок розібрали, використавши матеріал для флігеля, зведеного на одній з ділянок. Сволос, знаменитий різьблений сволок із написом церковнослов'янською в'яззю, який змалював Шевченко у повісті "Близнець", який бентежив уяву Лесі Українки, Коцюбинського, Лисенка, Заньковецької, опинився на кухні. "Кому потрібен був цей акт вандалізму? — з білжо писав згодом В. Горленко в газеті "Киевская старина". — І чи не гріх було Полтавському міському управлінню допустити злам поважної старої мирної бібліографічної рідкості?!"

На щастя, флігель зберігся, бо наступний його власник М. Голованівський дбайливо обклав його цеглою, покрив залізом. Цю будову полтавчани шанували як "дім Котляревського", не бажаючи миритися з реальністю.

І от справжній будинок великого поета відроджено. Ще в квітні 1968 року республіканські спеціальні науково-реставраційні майстерні почали досліджувати місце, де стояла священна реліквія, вивчати матеріали, які б допомогли з максимальною точністю відновити її в усіх деталях. Реконструйовано первісний вигляд будинку, котрий він мав до численних перебудов. Найбільш вірогідним історичним документом був визнаний малюнок Шев-

ченка, що зберігається у Київському музеї поета. Адже він робив його за спеціальним завданням Академії, точно відтворюючи оригінал. Тож довелося відмовитися від галерії, романтичної прибудови, про яку згадується в пізніших описах.

Проект будинку створив молодий архітектор В. Тертичний у співавторстві з Л. Бокачом. Консультував роботу кандидат архітектури П. Юрченко, відомий своїми дослідженнями дерев'яного зодчества XVII-XVIII століть.

Будинок має тесовий дах, дерев'яну нефарбовану підлогу. Зовні стіни побілені, зсередини криті гладенькою шалівкою. У дворі — комора з різьбленими стовпчиками й дверима. невеличкий хлів, криниця, традиційний вишневий садок. Найбільше клопоту завдало меблювання кімнат. Громадськість міста, наукові працівники музею, партійні установи організували розшук старовинних меблів та гравюр, овіяних романтикою давнини. Є підстази гада-ти, що деякі з віднайдених речей належали родині Котляревських.

Стіни світлиці оббиті полотном із вибілками: по ясно-сірому полю — сині звисисті візерунки. В тон їм добирали кахлі мальованої печі.

М'яка інтимність зустрічає відвідувачів. Тут продумував поет свої твори, розмовляв з друзями, чарував їх майстерним виконанням українських народних пісень, природнім гумором. На всьому лежить відбиток неповторної особистості автора "Енеїди", "Наталки Полтавки", "Москаля-чарівника", людини, про яку Т. Шевченко сказав:

Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди,
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!

("Наука і Суспільство", ч. 9, 1969, Київ)

Концерти артистів з України

Після дозгої перерви до Канади завітали знову артисти з України: соліст Київського театру опери та балету ім. Т. Шевченка бас Андрій Кікоть і тріо бандуристок Київської філармонії в складі Валентини Третьякової, Ніни Павленко і Неллі Бут. Акомпанювала Кіктьові дочка відомого артиста І. Паторжинського, чудова піаністка, доцент Київської консерваторії Галина Паторжинська.

Артисти мали свої концерти в Монреалі, Торонті (два концерти), Віндзорі (два концерти), Форт Віліямі, Судбурах, а в Зах. Канаді у Вінніпезі, Саскатуні й Едмонтоні. Пізніше відбувся ще додатковий концерт у Монреалі. Концерти розпочато 18 листопада, а закінчено на початку грудня.

Організувала концерти Фірма Д-К (Довгополук-Климків), яка була організувала й концерти хорів ім. Вільовки, а потім концерти Д. Гнатюка і сестер Байко.

Щодо техніки співу, то концерт був не то що чудовий, прекрасний, можна запевнити читачів — він (концерт) винятковий своєю якістю. Читачі "Нових Днів" знають, що на похвали я не дуже то педриий, то можуть вірити, хто не був сам.

Хто такий Андрій Іванович Кікоть? Читачі "Н. Днів" уже знайомі з ним. Уперше я згадав його у

репотражі "Зустріч з людьми з того світу" (років, здається, десять тому). Вдруге я бачився і слухав його на "ЕКСПО '67" у Монреалі. Ми один одного пізнали тоді вже здалека... Це була вже третя моя зустріч з А. Кікотем, як з артистом, так і з людиною.

Це прекрасно, сильно збудована кремезна, висока й струнка молода ще людина. Народився в с. Кам'янці, Кам'янського району, Полтавської області. Закінчив десятилітку й працював у колгоспі. Одною з його робіт було довозити волами влітку водню в польові табори. Співав у самодіяльному хорі. Приїхали з консерваторії шукати між співаками-любителями відповідних кандидатів у консерваторію. Помітили й Андрія. В 1953 році він уже студент Київської консерваторії по класі проф. І. Паторжинського. Ще будучи студентом, виступав у опері. В 1957 році закінчив консерваторію і відразу пішов у оперу на сталу працю як соліст.

У 1957 ж році він бере участь у змаганнях на міжнародному фестивалі в Москві, звідки він привіз першу золоту медаль (тоді ж золоту медаль одержала й Бела Руденко).

У 1958 році його післали на міжнародний конкурс молодих співаків у Тулузі (Франція), звідки він привіз золоту медаль.

Тільки цих двох перемог на винятково складних і важких міжнародних конкурсах, на які приїхали найкращі співаки зі всього світу, досить, щоб уявляти собі красу й силу голосу Андрія Івановича Кікота.

Скоро він одержав звання заслуженого артиста України, а в 1967 році йому дали найвище артистичне звання в республіці — звання народного артиста УРСР.

Кікоть виконав ряд провідних ролей у визначних операх: Тараса ("Тарас Бульба", Лисенка), Караса ("Запорожець за Дунаєм", Гулака-Артемовського), діда Івана ("Шевченко", Г. Майбороди). Мефістофеля ("Фауст", Гуно), Кривоноса ("Богдан Хмельницький", Данькевича). Бориса ("Борис Годунов", Мусоргського), князя Гремінна ("Євгеній Онегін", Чайковського) та багато інших.

Не раз бував за кордоном СРСР: Югославія — двічі, Польща — раз, Чехо-Словаччина — раз, США — раз, Канада — тричі.

Що можна сказати про голос Кікота? По-перше, він могутній. Він, крім золотих медалей, одержав за кордонами України безліч дуже схвальних рецензій. Наприклад, фахові рецензенти американських газет (зокрема у Вашингтоні) одноставно величали його наймогутнішим басом наших часів.

Діапазон його голосу видається просто безмежним — здається, нема такого звуку, який би не взяв Андрій Кікоть. Його вокальна сила — величезна.

Тембр його голосу винятково багатий і приємний. Просто таки приємний і все.

Андрій Кікоть глибоко інтерпретує (розкриває зміст) кожного твору. Це, мабуть, дається йому так легко тому, що він має отой свій своєрідний тембр — у нього стільки призвуків, які супроводять основний звук, що допомагають йому донести зміст твору до слухача у повній його силі й глибині.

Головна ж сила А. Кікота в легкості його співу — він орудує своїм могутнім голосом, наче здуває із

своїх уст легеньку пір'інку. Слухаючи його спів, людина не стомлюється, бо відчуває, що він співає без найменшої напруги, хоч його голос піднімається до найбільших висот і спускається до глибин, які тільки можливі.

А. Кікоть має знамениту поставу на сцені. Це не камерний співак, що стоїть нерухомо — ви бачите перед собою...

П. Волиняк

Від редакції: Цей текст (дві сторінки машинопису) знайдено в хаті ред. П. Волиняка вже по його смерті. Друга сторінка була ще закладена у друкарській машинці, з недокінченим реченням... Видно, щось перешкодило йому докінчити фразу. Ця недокінчена рецензія — остання, що написав ред. Волиняк на цьому світі — видимо, за якусь годину чи менше перед тим, як він захворів. Подаємо її читачам у такій формі, як її знайдено.

В. НЕРОДЕНКО

Розповідає народній календар

СІЧЕНЬ

"Початку не буде й кінця не буде", — говорили наші далекі предки. Життя, безкінечне у своїх найрізноманітніших проявах, приваблювало, радувало і лякало просту людину. Спостережливе око трудівника все примічало, люди освячували поворотні етапи життя природи, персоніфікували незрозумілі явища, створюючи неповторні образи-символи, якими заселяли навколишній простір: небо, землю, ріки й озера, ліси й поля. У своїй уяві наші предки малювали чудову казкову країну, де жив їх Дід, добрий Даж-бог зі Златою Бабюю — сонцевою матір'ю.

Тірщать морози, лютують хурделиці з вітрами-бурями. Панце над землею Морозко з донькою Сніжняною. Коли-не-коли гляне нове сонечко з-за хмар і засміється міріадами зайчиків-променів на ковдрі матері-Землі.

Яке то нове Сонце? Грізний Сварог, бог-коваль, батько Даж-бога, викував у своїй кузні нове сонце і віддав його своєму онукові. Ярило на Коляду вивіз його на небо. А де ж старе світило? Даж-бог щедрою рукою розсіяв між людей тепло і світло батькової роботи. Як тільки народжується дитина у людей, Даж-бог в серце кожної покладає часточку сонячного тепла. І що більше було в серці людини іскри Сварожича, тим приємнішою і привітнішою вона була, хороші справи й чуйність Даж-богова завжди були з такою людиною. Але траплялось і таке, що Любчик і Доля інколи забували показати новонароджену Дитину Дажбогові. Яке то черстве й льодове серце опісля мало битись у грудях... Проте ще страшнішою була людина, що втратить з серця сонячне тепло.

Наші предки в давнину помітили, що в час найлютішої Зими в природі почуваються зміни. На п'ятнадцятий день після найдовшої ночі все слов'янство відзначало свято сонцеповороту, свято Коляди.

Яким буде літо? Що воно принесе людям? Чи буде достаток і щастя в родині? Навіть тепер, у наші дні, всі поетичні образи-символи та обряди.

якими прикрасили наші предки своє життя-буття, лишаються близькими й зрозумілими. Скільки краси й вишуканої поезії в народних піснях-колядках! За традицією цілих три тижні колядницькі ватаги ходили по домівках, співали величальних пісень. Хіба не приємно й нині, коли мольодь прийде до хати з традиційними древніми і в той же час різними колядками-вітаннями!

У новорічних засіваннях й щедруваннях оспівується прадавній звичай віншування хліборобів, побажання хорошого врожаю і щасливого життя. Багато з цих обрядів втратили свою першооснову; це ніби цілком християнські свята, та все ж форма і зміст цих ритуалів засвідчує справді народну, чисто календарну основу.

Колядки відлетіли. Ярило все вище і вище піднімає на небо нове сонце. Здавалося, все зроблено, щоб настали теплі погожі дні, щоб прийшла Весна. Морози сильнішають, сніги замітають землю. Як це розуміти?

Народня фантазія все з'ясувала по-своєму. До нас долетів відгомін цікавих свят і обрядів, що побутували серед українців.

Напередодні багатой куті (7. І.) чи коляди, господар усе робить, щоб умилюстити злі сти-

хії, закликає їх допомогти виростити хороший врожай, запрошує Мороза до свого святкового столу.

Чорнобог зі своїм виводком так просто не хотів поступатися перед силами Білобога. Не може сам Морозко справитися з переможним наступом Сварожичів. Не витримає він натиску Весни. На допомогу йде Чорнявка-Меланка. Меланка (13. І.) хоче пробратися до Злати-баби і приспати Ярила, викрасти Сонце.

Люди не лишаються сторонніми в цій боротьбі. Вони нагадують Велесові про те, щоб він краще допомагав Ярилові. На честь Велеса влаштовувались обкатування молодих коней та волів, яких до цього не запрягали. Палили жертвні вогнища для захисту від Чорної. Обов'язково приходила ніч, коли Меланка ставала повновладною господинею. Вона могла викрасти не тільки Ярила, а й кожного... І щедрувальники-колядувальники, що ходили від одного дому до другого, в цей вечір одягали маски, переодягались, щоб не могла їх впізнати Меланка.

На Голодну кутю (18. І.) приходив час вирішальної боротьби Меланки за своє панування. Люди ласкаво запрошують Морозка до свого столу, а парубки після вечері виходять на вулицю проганяти Чорну — стукають качалками по тинах і латах, стріляють. Та цього здавалось мало. На другий день (19. І.) йшла молодь до води рубати ополонку. Простір навколо ополонки прикрашався, все поливалось червоним буряковим квасом — символ вогню, символ сонця.

Люди прорубували льодову крицю, що відділяла володіння Даж-бога від людської землі. За народною уявою на сонцесяйні левади можна потрапити лише тільки через воду: Весна й пташки повертаються з вирію, з вічно теплих країв Даж-бога, вирінаючи з води (саме слово "вирій" походить від "виринати").

В ополонку загаяли Чорну, через ополонку сподівались викликати своїх добрих, ласкавих, богів.

Ще довго жила в народі древня традиція ритуальних боїв біля ополонки, куди сходились чоловіки й парубки одного кутка чи села на бійку з противною стороною. В цей же день змагалась молодь верхи на необ'їжджених диких конях.

Все спрямовано на швидкий прихід Весни і пов'язано з нею врожаєм.

"Якщо на багату кутю зоряно, то й врожай буде". "Зоряна ніч на Мелані зичить людям здоров'я і силу на цілий рік". "Якщо на новий рік дерева покриті памороззю, то буде хороший врожай", "Як зимою піде дощ, літом буде бити град". "В котрий час зимою мороз, то проти того часу влітку буде суша". Все це приклади може й примітивного, проте вікового спостереження народу над погодою в усій складності взаємозв'язків явищ навколишнього світу.

Надворі Січень. За що його так прозвали? Кажуть про це різно: в січні морози дуже січуть; в цьому місяці сікли наші предки ліси, готували площі для випалювання, щоб потім на тім місці засіяти ниву. Мабуть, так було.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ

ПЕРЕДОВОЇ БРАТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНЦІВ США Й КАНАДИ!

Бути членом Українського Робітничого Союзу,
це значить:

- Мати обезпечену полісу на життя,
- Мати право на допомогу при каліцтві чи хворобі,
- Можливість користати із стипендійного фонду для студентів високих шкіл,
- Можливість вашим дітям користати з дитячих таборів і курсів українознавства,
- Бути співвласником тижневика "Народня Воля" та англомовного місячника "Форум",
- Користатись з відпочинкової оселі УРСоюзу "Верховина",

За повнішими інформаціями звертайтеся письмово або телефоном до місцевих секретарів і організаторів УРСоюзу чи до його головного організатора на Канаду Анатолія Білоцерківського на адресу:

490 Oka St. — LaSalle, Quebec, Canada

Tel.: (514) 366-1775

або до Головної Канцелярії УРСоюзу:

440 Wyoming Ave., Scranton, Pa., U.S.A.

Tel.: (717) 342-0937

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

Дорогий Петре Кузьмовичу!

Шлемо передплату на два роки і 5.00 дол. на пресовий фонд.

Бажаємо Вам щастя, здоров'я та багато сил в Новому Році! Нехай Всевишній Вас благословить на видавця ще хоч на півстоліття, бо таких редакторів, як Ви, у нас спраді мало.

Веселих свят та щасливого Нового Року!

Петро й Мирослава Свиріденки

Форт Вілліам, Канада

Дорогий Пане Волиняк!

"Одним духом" перечитав листопадове число "Н. Днів". Щиро сказавши, — хоч я й проти надмірної емоційності, — захоплений! Одна тільки балада про поїзд, що йде "через наше серце" стільки навчає: у ній і вміння автора, і зрілість його, і — найголовніше! — синтеза "української ситуації".

І, мабуть, оце захоплення не лише пригадало мій борг Вам, але й примусило до негайної дії...

Шлю чека на 25.00 дол. З них дворічна передплата для мене, два нові передплатники (це новорічний подарунок моїм двом приятелям), а решта 3 00 дол. на розбудову "Нових Днів".

З пошаною до Вас

І. Даниленко, Сомердейл, США

Вельмишановний Пане Волиняк!

Сердечно вітаю Вас з ювілеєм "Нових Днів", а себе з тим же самим, бо я ж передплатую "Нові Дні" з першого числа. Бажаю Вам і далі мати такий же успіх у Вашому видавництві.

З щирими побажаннями всього найкращого

А. Михайлова, Едісон, США

Дорога Пані Михайлова,

Ви навіть не дочекались мого повідомлення про 20-ліття "Нових Днів" у грудневому числі, а вже самі порахували все... Ви, мабуть, найакуратніша читачка в мене.

А гроші мені від Вас брати таки соромно. Чи Ви знаєте, що від початку Ви вже, крім передплат, дали на "Нові Дні" 99.50 дол. От і цього разу пишете, що шлете 20.00 дол., а виходить 20.50, бо вклали готівки 26, а передплата ж лише 5.50.

А скільки Ви заплатили за інших, тих, що не можуть самі платити (по старечих домах у Європі тощо), то я вже й не порахую. А платили ж Ви і за одного, і за двох і за трьох... Мабуть, друга сотня з гаком пішла й на це!

А скільки мені відомо, то Ви ж ані доктор, ані інженер, ані якийсь бізнесовий кандидат на мільйонера, а звичайна собі людина, якій давненько, — судячи по тому, коли Сталін знищив Вашого чоловіка, а нашого чудового маляра-імпресіоніста, — минуло "надцять"!

Сердечне спасибі! Але більше грошей не шліть (я це вже писав Вам про це не раз!) — одна людина "Нових Днів" утримати не може!

Дай Вам, Боже, радісного Різдва! І зустріти ще стільки щасливих Нових Років, скільки Ви долларів уклали в розбудову "Нових Днів"! **П. Вол.**

Вельмишановний Петре Кузьмовичу!

Думав я заплатити свою належність за кілька

НОВІ ДНІ, січень, 1970

чисел "Нових Днів", за які я завинив, і перестати їх читати, бо справді мені (і багатьом іншим!) остогидло за минулих кілька літ слухати й читати Ваші теревені.

Однак, прочитавши в 238-му числі, що Вам таки торонтська "Цариця Катерина" (по вірі православна) сказала "шарап", щоб ви замовили про з'їзд Сх. Спархії і про концерт на пошану св. Ольги, то я рішився заплатити передплату на цілий рік. Отже, посилаю Вам чека на 5.50, з них на передплату 5.00, а 50 центів на книжечку, щоб Ви не мазали на брудних цигарках таких гарних пань, як Надя, чи якогось хорошого Ванька.

Виглядає так, що "відлига" Вашої політичної кар'єри вже помітна, бо Ви вже не Іван, а Урхан, який в монахи перевернувся...

Шкода, що Ви таки не написали нічого про з'їзд Сх. Спархії, як ото Ви, і Ваш побратим Муха, з піною на устах голосили мир, братерську любов, єдність, але це все мало йти на ВАШ соціалістичний млинок.

Обидва ви celibатники і дуже захоплюєтесь молоддю. І ніхто інший, як тільки ви обидва доклали своїх рук до розбиття молоді при катедрі св. Володимира. Ця молодь ще два роки тому взаємно себе поважала.

За 20 літ перебування в геті прав. катедральна громада св. Володимира двічі вийшла за мюри свого приміщення, і то не так, як треба. Треба було аранжером ще й усю свою рідню взяти на сцену, щоб якось її заладувати. Мабуть, знову треба буде чекати тисячу літ, щоб катедральна громада пішла в світ, між люди...

Остаюсь з християнським привітом

Василь Лаврентійович Григоряк,

Торонто, Канада

Я часом у січні люблю видрукувати так званого "найкращого листа року". Такі листи колись, поки не гнівалася, писала Галина Чорнобицька (вона стала в обороні асиміляторів, тих самих, що твердять, що рідна мова наших дітей англійська), Анатоль Галан, часом О. Повстенко та ще дехто. Але одержавши Вашого, дорогий Василю Лаврентійовичу, люб'язного листа, у якому Ви фактично "привітали" мене з 20-літтям "Нових Днів", вирішив: а чому б мені не возвеличити мого давнього й нерушимого приятеля, Василя Григоряка, і не видрукувати цього січня не найкращого, а найгіршого листа року? То оце так і роблю.

Пишете, що Вам (та й багатьом іншим!) "остогидло кілька років читати мої теревені"? Вірю. А знаєте, чого остогидло? Тому, що Ви читаєте "Нові Дні" не кілька, а рівно 20 літ! Ви ж у мене передплатник з першого числа і я з нагоди 20-ліття "теревенів" знімаю капелюх і низько Вам вклоняюся, як одному з фундаторів "Нових Днів", чи як Ви пишете "теревенів". Мабуть, Ви мене таки дуже любите, коли 20 літ гвалтуєте себе читанням "теревенів".

Ви помилились — сказала мені "Шарап", як Ви пишете, не торонтська "цариця Катерина", а інша особа. І ще й чоловік. І на високому становищі. І він не казав мені "шарап", а просив "обійтися цього разу без критики", себто без пам'яті все похвалити, тобто помахати всім кадильніцею, щоб

приємно пахло. Поскільки в мене в руках не ка-
дильниця, а перо (та ще й гостре!) то я вирішив
нічого не писати. Але повірте, що ніхто мені нічо-
го не забороняв. Та й чи це можливо?

А що Ви звете свою землячку (догадуюсь, про
кого йде мова) "царицею Катериною", то я й не
знав.

50 центів на записну книжечку я зарахував Вам
на додаткове число "Нових Днів" — книжечка в
мене є, але мені вигідніше записати на цигарках,
бо книжечку вже раз загубив...

Кажете, що я "перевернувся в монахи"... Ні, я
майже монах від народження, себто дуже правед-
ний...

Кажете, що я з Мухою "з піною на устах" на
Спархіяльному з'їзді голосив мир і т. д. тільки це
все мало йти на "Ваш соціалістичний млинок"...

Бачите, який Ви хороший! Хочете на мене й Муху
кинути плям. Поперше, соціалісти не є вже така
страшна річ. От, наприклад, вони коло влади в
Англії, Швеції, в Норвегії, в Данії і в багатьох ін-
ших країнах. Ось вони виграли вибори в нашій
Манітобі... А Ви цього й не знаєте!

А от ні я, ні Муха не намагались навіть викори-
стати статтю покійного вже голови президії Конси-
сторії нашої церкви прот. Є. Грицини в офіційному
органі нашої церкви ("Вісник"), у якій він обвину-
вачує Вас у ворожому ставленні до священників і
церкви взагалі. А могли б використати, якби були
такі малі, як, вибачте, Ви, бо обом нам добрі люди
прислали фотостати тієї статті... І ми обидва горді,
що того не зробили.

А щодо самого обвинувачення, то скажу: з нас
з Мухою такі соціалісти, як з Вас жидівський ра-
бин!...

Щодо обвинувачення, що ми з Мухою "целібат-
ники", то це вже справді небезпечно — можемо Вас
подати до суду, бо ми обидва вдівці (чого Вам не
бажаємо, бо любимо й шануємо Вашу жінку!), оби-
два маємо в Україні дочок (Муха, здається, й ону-
ків має), а Ви зводите на нас такий безбожний на-
клеп! Та ще й під Різдво! Ви правду кажете, що я
"в монаха перевернувся" (завжди тільки додайте:
в дуже праведного!), то я вирішив взагалі виріка-
тися жінок. А Муха навпаки: одружився в Канаді
вдруге, живе собі й посвистує на всякі "целібатні"
наклепи й на таких праведних, як я...

Але, Василю Лаврентійовичу, я Вам щось скажу
посекрету: не зачіпайте краще того богопротивно-
го Мухи! Знаєте, що то за тип? Я його ще в Австрії
прозвав "православним есзїтом". Він такий право-
славний, як усі православні патріархи разом. До
того він український автокефаліст (до речі, я теж!)
і смерть не любить усяких асиміляторів і каламут-
ників чистої води в церкві. Він до них безжальний:
оце підійде до такого типа (без ножа й без сокири),
посміхнеться ласкаво, візьме його за голівку і вона
вмить відокремлюється від грішного тіла того ка-
ламутника й асимілятора. І що ж Ви думаєте? Ви-
кине ту немудру голову і все? Ні, не був би то
Муха! Він виходить на зелене поле і футболить
тією головою денно й нічно місяцями! Та ще й
приспівує при тому! І знаєте, чого я боюсь? Щоб
він бува не записав і мене в футболісти і не по-
ставив на воротях! Я хоч і жилавий дядько, але

місяцями не вистою — зомлію і можу вмерти. У
Мухи жалю нема! Тоді Ви не матимете такого щи-
рого приятеля, яким я був для Вас довгі роки...

Нарікаєте, що ми з Мухою "захоплюємось молод-
дю". Мусите знати, що ми з ним є в Гол. Вих. Раді
Юного ОДУМу Канади. Головою там у нас є ще
"третій злочинець" — М. Валер. Ви чогось його за-
були. Мабуть, вирішили, що як він купив бізнес у
Порт Кредиті й перейшов жити на оселю "Київ", то
його вже й нема. Ні, він був, є й буде!

Нас кожні два роки обирають у цю Раду. Хочете
нас позбутись? Дуже просто: намовте батьків оду-
мівців, щоб вони на черговому з'їзді нас не обира-
ли. Ми всі троє будемо дуже раді, візьмемо всі по
пляшчині (вірю, що Ви на радощах самі купите три
пляшки!), прийдемо до Вас чи запросимо Вас до
когось з нас, сядемо й вип'ємо, а тоді помиримось
і заспіваємо: "Як засядем, браття, коло чари..." Аж
усі люди здивуються!

Попереджую, що це Вам легко не дасться: люди
пам'ятають, як на минулорічних річних зборах гро-
мади Ви кричали до батьків одумівців: "Вас нам не
треба! Дайте нам ваших дітей!" Я сподіваюсь, що
вони того ніколи не забудуть. Це їм нагадало "до-
брі сталінські часи". Тоді теж було гасло: ворогів
на мило, а дітей перевиховуємо на нашу підпору!
Отож урахуйте, що важко буде намовити батьків...
Та догнав не догнав, а побігти можна — спробуйте!

Чи Ви собі пригадуєте, що ми з Вами були в най-
кращих взаєминах ще від 1948 року. І з усією ро-
диною Вашою. Пізніш, коли дочки повиходили за-
між, то й із зятями. А от останніх два роки — во-
рогуємо. А знаєте, коли це почалось? Як Ви — і
такі, як Ви, — почали гоніння на юних одумівців.
У нас і на Лонг Бренчі. Дітей часто не впускали
в будинок. Мені виховники й виховниці часто теле-
фонували: "Замкнули двері. Сніг. Холод... Що ро-
бити?" Я важко зідхав і казав: "Ведіть дітей у му-
зей або що..."

Ми довго мовчали. Писали листи, посилали деле-
гації у Вінніпег... Я тоді часто розпалювався до то-
го, що якби Ви (або хтось інший, що це виробляв)
улили в мене гальон води, то вона закипіла б... Але
я мовчав, стримував інших, особливо Муху, бо все
надіявся, що Ви скаменетесь. А ви тим часом були
певні, що деліктність і мовчанка є ознакою глупоти
й безсилля.

Врешті, коли побачив, що надії нема, людей про-
сто зневажають, вважають їх за бидло (давайте,
мовляв, гроші й дітей, а ми їм раду дамо, а самі
йдіть під три вітри, бо ви всі нижча раса!), то я по-
телефонував до Валера і сказав, що я теж більше
терпіння не можу. Потелефонували Мусі і ще деко-
му... Результати Ви знаєте. Не забудьте, що цього
року люди теж на збори прийдуть... Прийдуть, бо
вони ображені аж до підшов...

Ви, мабуть, думаєте, що це справа одної-двох па-
рафій? Ні, це справа всієї Української Прав. Цер-
кви в Канаді. А раз так, то й усієї української емі-
грації в Канаді. А українці Канади — дуже важли-
вий бойовий загін нашого народу. Ми дуже пома-
гаємо народові. Більше, як це дехто бачить.

А може б ми так ради Різдва Христового помири-
лись? Я Вам присягаю, що як тільки Муха чи Валер
украдуть церкву й заховать її в кишеню, то я ра-

зом з Вами поженуся за ними, доженемо паскудників, одберем церкву й поставимо її на старе місце! Згода? Якщо так, то Христос родився! Славмо його!

Заходьте на чарку! Муху й Валера теж покличемо. І на собор церкви поїдемо разом. І голосуватимемо разом. За її єдність, за розвиток. За рівність усіх членів у ній! Щоб про ніяку вищу й нижчу расу в ній ніхто не згадував. Амінь! **П. Вол.**

ДО РЕДАКЦІЇ МІСЯЧНИКА "НОВІ ДНІ"
В ТОРОНТІ, КАНАДА

Шлю передплату на 1970 рік і зміну адреси...

"Нові Дні" своїм змістом і зовнішньою формою мене цілком задовольняють. Віршово-поетичний та літературно-історичний матеріал дуже змістовний і був корисний і для мене в писанні моїх праць: "Сторозтерзана нація", "Віковічність української нації" і т. д.

Від мене особисто "Новим Дням" сердечно-любове побажання. Редакторів місячника п. П. Волинякові бажаємо перш усього доброго здоров'я, багатьох літ і в поточній роботі постійних успіхів!

Нехай милості Великого Бога і Спаса нашого Ісуса Христа спочивають на редакторів і всьому редакційному оточенні! Серед усіх братерська згода нехай пробуває щоденно!

З огляду на наближення Нового Року — поздоровляю всіх з Новим Роком!

† Архiepіскоп Сильвестер
(проф. С. Гаєвський), Австралія

Сердечне спасибі, дорогий Владико! Вибачте, що листа друкую не в грудневому, а січневому числі — не прийшов він вчасно.

Від імені всіх співробітників і читачів та мене самого вітаю Вас з Новим Роком і Різдвом Христовим! Бажаємо щастя і здоров'я та успіхів у праці! Христос Родився! Славмо Його!

Петро Волиняк

ПЕРША УКРАЇНСЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

FUTURE FUEL OIL LTD. & SERVICE STATION

945 BLOOR ST. WEST TORONTO, ONT.

24-ГОДИННА СОЛІДНА І СКОРА ОБСЛУГА

Чищення і напруга форнесів безплатна.

Скористайте з доброї нагоди і замовляйте

ОЛИВУ В НАС.

Наші телефони:

Телефон бюро: LE 6-3551

Уночі: RO 2-9494

Іван ПИСАРЕНКО,

головний лікар Чернівецької клінічної дитячої лікарні № 1,

Сергій МАКОВЕЦЬКИЙ, лікар

МЕДИЦИНА У НАСТУПІ

ЦІЛЮЩИЙ НАСТІЙ

Уже не раз знайомство з народною медициною ставало у пригоді сучасним медикам.

Чернівецький лікар-педіатр Віктор Федорович Сувак теж дещо знав про методи лікування, поширені у народі на Буковині та в Молдавії. І хоч декому здається, що то наївно — вірити бабусиним рецептам, — саме один з таких рецептів ліг в основу запропонованого ним нового лікувального препарату.

У молдавському селі, де народився і виріс В. Ф. Сувак, жила бабуса, яка застосовувала (і найчастіше — з чудовим ефектом) чатинні настої для лікування верхніх дихальних шляхів. В оточених шпильковими лісами гірських селах і хуторах Буковини такі настої популярні й тепер. А із спеціальної літератури Віктор Федорович знав, що кожна рослинна брунька зберігає у собі величезний заряд вітамінів та інших лікарських речовин, які ще дуже мало вивчені, а то й не вивчені зовсім. І було цілком ясно, що негативної дії на організм ті речовини не справлятимуть. Отож, спираючись на досвід народної медицини і на всі ці відомості, лікар вирішив виготовити настій з чатинних бруньок. Адже то мав бути справжній концентрат лікувальних речовин.

Детально все обміркувавши, В. Ф. Сувак дійшов висновку, що найефектовніше настій діятиме на верхні дихальні шляхи, якщо його дрібно розпорошувати і вдихати. Тобто йдеться про інгаляцію. Необхідний для інгаляції апарат у експериментатора був. Знадобилася лиш часткова його реконструкція.

Перше випробування лікар провів на собі кілька років тому. "Тоді я, — згадує він, — захворів на катаральне запалення верхніх дихальних шляхів. Патентовані ліки, зокрема сульфаніламід, не полегшували, а навіть погіршували стан здоров'я — надто багато я вживав їх на своєму віці, тому вони й не діяли. Тоді я і вдався до інгаляції настою з ялинових бруньок. І відразу ж відчув полегшення.

Звичайно, одне таке випробування ще не давало підстав для узагальнень. Лікар вирішив всебічно вивчити дію препарату на тваринах, а вже потім перенести спостереження в лікарські установи.

Нові ідеї, як правило, зустрічають не тільки прихильників, а й противників. Не обминула така доля і препарату В. Ф. Сувака. Та за нього була логіка фактів. Адже ялина як дерево здоров'я славиться справдана. Відомі численні ліки з живиці, чатиння, відомо, яку цілющу дію на здоров'я справляє повітря шпилькових лісів, — недарма так багато санаторіїв, будинків відпочинку побудовано просто в лісах.

Ідею В. Ф. Сувака підтримали у Чернівецькому медичному інституті. На катедрах мікробіології та фармакології було організовано всебічне вивчення препарату. І ось, нарешті, дослідження завершені:

переконливо доведено, що препарат дає добрий лікувальний ефект, не справляючи при цьому жодної негативної дії.

Тепер можна було переносити роботу над препаратом у лікарні і клініки. У себе на роботі, в 16-му дитячому закладі Чернівців, а вечорами в одному з кабінетів дитячої обласної поліклініки В. Ф. Сувак почав перший курс лікування дітей за своїм методом. Маленьких страдників, що хворіли на хронічну пневмонію, бронхіальну астму, тонзиліти та інші ураження дихальних шляхів, до того лікували загальноприйнятими засобами. Але вони з кращою разі давали лиш тимчасове полегшення і не знімали алергію — стан підвищеної чутливості організму до дії вірусів і мікробів. Та препарат Сувака виявився сильніший за алергію.

Після першого десятиденного курсу, лікування у всіх хворих різко поліпшився стан здоров'я. Знизилася температура, майже зникла задишка. Діти мінялися буквально на очах. Дальші курси давали, як правило, повне одужання.

Так було, наприклад, з Ігорем Плужниковим. Віч з п'яти років хворів на бронхіальну астму. Традиційні методи лікування йому вже не тільки не допомагали, але й відчутно ослаблювали організм. Хлопчик часто потрапляв у лікарню, а коли був удома — до нього нерідко викликали швидку допомогу. Коли Ігор пішов у 1 класу, стало ще важче. Його постійно мучили тяжкі приступи ядухи. Він пропускав заняття, не справлявся з домашніми завданнями.

Після інгаляцій за методом В. В. Сувака і двох повторних профілактичних курсів лікування приступи хвороби в Ігоря Плужникова повністю припинилися. Хлопчик почав добре вчитися, регулярно відвідувати уроки фізкультури. Тепер він практично здоровий.

П'ятирічні Юрій Ключников, Андрій Даховський, Сергій Лисих, чотирирічна Ганна Головешко, десятки інших хлопчиків і дівчаток теж у буквальному розумінні цього слова здобули друге дихання, зазнавши на собі дії чудодійних ліків.

Тож не дивно, що новий метод рекомендовано для широкого впровадження в лікарську практику всіх дитячих лікарень, клінік, ясел, дитячих садків Чернівецької області. Що ж до клінік для дорослих та Чернівецької водолікарні, то там його вже раніше взято на озброєння.

("Наука і Суспільство", ч. 10, 1969. Київ)

НАДМІР ЦУКРУ — ПРИЧИНА СКЛЕРОЗІВ?

Давно вже увійшла в повсякдення думка, що однією з причин серцевих хвороб є надмірне споживання тваринних товщів. І хоч теза ця й на сьогодні не дістала повного обґрунтування, переважна більшість лікарів поділяє її і радить своїм пацієнтам всіляко уникати таких товщів, як сало, смалець, масло, сметана. Проте, як виявляється, у хворих на склероз не завжди високий рівень холестерину в крові (холестерин, як відомо, утворюється з товщів), з другого ж боку — високий рівень холестерину не завжди звістує склероз. Деякі лікарі твердять навіть (мова про харчування), що причини склерозів слід шукати в надмірі не товщів, але

цукру. (Хоч, надмір товщів теж до добра не доводить). Загальну увагу привернув цього року виступ відомого спеціаліста-дієтолога професора Юдкіна з Лондонського університету, в якому він стверджував, що поява і розвиток склерозів перебуває з прямою залежністю від надмірного споживання цукру.

— Прошу звернути увагу, — говорив професор Юдкін, — що двісті років тому пересічний англієць з'їдав 4-5 фунтів цукрів на рік, тепер з'їдає 120 фунтів, тобто у 25 разів більше. Сучасній цивілізації притаманне велике і дедалі зростаюче споживання цукру. Характерно, що криза цього зростання дуже подібна до кривої поширення склерозів, іншими словами, там, де ідуть забагато цукру, часто мають справу з склерозами. Під впливом споживання цукру в крові збільшується кількість інсуліну — явище типове для тих, хто страждає на склероз, діабет, надмірну повноту, а також для курців. Сказане не означає, що тільки цукор можна звинуватити в спричиненні склерозу, твердить професор, слід брати до уваги й інші фактори, такі як малорухливість, сидячий спосіб життя, вплив сильних психічних переживань — і все ж надмір у споживанні цукру лишається фактором вирішальним. Тому то не слід виключати з дієти тваринні товщі, особливо такі вартісні для організму продукти, як масло і молоко, треба обмежувати мучні і солодкі продукти, але не відмовлятися від молока і його похідних.

Висновки такого високого авторитету, яким є професор Юдкін, що друкувалися на сторінках медичних журналів і виголошувалися їх автором у публічних виступах, викликали жваву дискусію серед спеціалістів. Деякі з них звертають увагу на те, що, хоч професор і спирається на солідний науковий матеріал, у його тезах є й чимало прогалин. Про обмін речовин в організмі наука знає ще надто мало, слід розширювати і поглиблювати біохімічні і фізіологічні дослідження, аби з цілковитою достовірністю з'ясувати причини такого небезпечного захворювання, як склероз.

("Наука і Суспільство" ч. 10, 1969, Київ)

ДІТИ - ВОВКИ

Про них повідується в казках і легендах різних народів. В Італії ж насправді знаходили дітей, вичораних вовками.

Вперше це сталося в 1867 році, коли до притулку релігійної місії міста Агри привели 7-річного хлопчика, знайденого мисливцями. Полюючи на вовків, вони помітили серед них створіння, схоже на людину.

Бранець скидався на божевільного: низьке чоло, оскалені зуби, неспокійна поведінка. Час від часу він кривився. При цьому його нижня щелепа ще дужче тремтіла. Бігав навчарачки, заглядаючи в усі кутки, хапав різні предмети, обнюхував їх.

Хлопець був невисокий на зріст, довжина його рук не перевищувала сорока сантиметрів. Лише перед смертю, у 1895 році, він вивчив двоє слів: "добре" і "вода".

У 1872 році до того ж самого притулку привели

НОВІ ДНІ, січень, 1970

ще одного "хлопця-вовка". Воду він хлебтав, кістки гриз, м'ясо їв сирым. Через чотири місяці хлопець помер.

У 1920 році неподалік від міста Міднапоре у вогчій ямі місцеві жителі помітили двох дівчаток. Їх схопили і привели до священика. Той назвав їх Камла і Амла та взявся виховувати. Амла незабаром померла, Камла ж прожила близько 20 років, засвоївши окремі людські звички.

Малого Парасраму вовки забрали від матері, коли та спала. Через декілька років хлопця знайшли і повернули родині. Мати пізнала його, хоч усе

тіло сина було вкрите шрамами, а сам він забув людські звички. Хлопець не боявся, як його однолітки, великих собак і радо з ними грався. Воду і їжу хапав по-звірячому, лежачи на землі. Невдовзі Парасраму захворів і помер.

Ман Сінгх, знайдений англійцями поблизу міста Матюра в північній Індії, жив значно довше. Він також бігав навкарачки, пальці на його ногах і руках нагадували пазури. Зроговіла шкіра на долонях і колінах свідчила про спосіб його життя. Спочатку хлопця тримали на прив'язі, годували сирым м'ясом, проте згодом він настільки при звичався до людей, що його віддали до міської школи. Але там хлопець покүсав трьох учнів, і його вигнали геть. Проживши до 1960 року, Ман Сінгх у віці 65 роки помер. За життя він любив яскравий одяг, солодощі, гру в м'яч, одне слово, вів себе, немов дитина.

Найбільшу популярність серед "дітей - вовків" здобув Раму. Його знайшли на вокзалі міста Лүкнов у північній Індії. Пасажири не могли не звернути уваги на великий мішок, що час від часу ворүшівся. Коли його розв'язали, звідти навкарачках виліз голий хлопчик, весь у шрамах від поранень і укусів. Раму не вмів пити із склянки, не брав вареної їжі і з жадністю їв сире м'ясо. Раму шалено відбивався, коли його збиралися купати, і радів, якщо бачив вівчаркү: повз навкарачки, грався з нею. Аби вияснити, чи насправді хлопець жив серед вовків, лікарі вирішили навчити його мови. Тоді, мовляв, він сам розповість про себе. Кожного дня два психологи вчили Раму говорити. Одночасно йому робили масаж рук і ніг, щоб повернути їм гнүчкість. Потроху хлопець звик до вареного, не шаленів коли його купали, навчився усміхатися. Та на цьому й скінчилася його наука. Навіть досягши повноліття, Раму не міг відрізнити чоловіка від жінки. Мав деформовані плечі, криві, немов пазури, пальці рук і ніг. Зате, коли магнітофон відтворював вовче виття або голоси інших звірів, він тішився і наслідував почуті звуки.

Лікарі, однак, проводили свої досліди аж до того часу, коли Раму тяжко захворів. Крім запалення легенів, у нього почались епілептичні припадки. Хвороба прогресувала, ліки не допомагали. Раму важив 25 кг, і його годували штүчно.

Після смерті хлопця одного з лікарів запитали: чи не жив би Раму довше і щасливіше, коли б йому дозволили вести таке життя, до якого він при звичався в джунглях?

Лікар, який боляче сприймав смерть свого пацієнта і визнав, що йому не вдалося істотно змінити хлопця, сказав: "Вважаю, що ми поступили правильно. Скільки б він міг нам розповісти, якби навчився говорити! Такого випадкү, можливо, ніколи вже не буде."

І. ПЕРЕСТЮК

("Знання та праця", ч. 7, 1969. Київ)

ЩАСТЯ

Жінка: Я справді мусіла бути дуже щаслива, коли вийшла заміж за такого п'яницю, як ти!

Чоловік: Чи я тобі раз казав, що дурним щастя саме в руки лізе...

ХОЧЕТЕ КУПИТИ АБО ПРОДАТИ

ГОТЕЛЬ,

ФАРМУ,

ДІМ,

ПІДПРИЄМСТВО,

то звертайтеся з повним довір'ям

до

У КРАЇНСЬКОЇ ФІРМИ

W. WALTER HRYNYK

REAL ESTATE BROCKER

726 QUEEN ST. W., TORONTO 3, ONTARIO

ТЕЛЕФОНИ:

Контора: 363-5316 і 363-5317

Мешкання: 364-3846

Увага!

Увага!

ТОРОНТО й ГАМІЛЬТОН

• Безплатно чистимо печі (форнеси) •

Даємо безплатну цілорічну обслүгү печей нашим відборцям опалової оливи.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ!

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO — 2174 Dundas St. West

Тел.: вдень і вночі — 537-2169

DNIPRO FUEL OIL LTD.

HAMILTON — 905 Barton St. East

Тел.: вдень і вночі — 549-9634

КИЇВ У СВІТЛІ ЦИФР

(Закінчення зі стор. 23-ої)

Природний приріст населення Києва вищий за природний приріст інших великих міст України: Харків — 5.2, Донецьк — 7.7, Дніпропетровське — 7.3, Одеса — 4.7 і т. д.

Національний склад населення Києва за переписом населення у 1926 році був такий: українців — 25.4%, росіян — 36.9%, жидів 32.1%, поляків — 3% і т. д. Себто українці складали 1/4, росіяни більше ніж 1/3, жида біля 1/3 всього населення.

За останнього перепису у 1959 році все населення Києва — 1.104.334 складалося таким чином: українців 663.9 тис. душ (60.1%), росіян — 254.3 тис. (23%), жидів — 153.5 тис. (13.8%), білорусів — 13.2 тис., поляків — 8.5 тис. і т. д.

Отже, порівняно з 1926 роком українці значно збільшили свою питому вагу — з 25.4% на 60.1%, росіяни зменшили свою питому вагу з 36.2% на 23.0%.

Можна гадати, що за останні 10 років українці зменшили питому вагу свого населення в Києві, а росіяни збільшили її.

У 1967 році Київ збудував 25.5 тисяч помешкань з житловою площею 749 тисяч кв. метрів. В Києві було збудовано — 2.308 приміщень на 1.000 душ природнього приросту, а в Москві — 10.460!

Сполучення Києва: довжина трамвайних шляхів — 245.8 кл., трамвайних вагонів було — 634, якими було перевезено 307 мільйонів пасажирів. Тролейбусових ліній було — 171.6 клм., тролейбусів — 632, перевезено ними — 256.2 мільйонів пасажирів. Себто тролейбусовий транспорт в Києві доганяє трамвайний. Тепер у них обох появилася новий конкурент — Київське метро (підземка).

Освіта Києва. У Києві існує 17 вищих учбових закладів з 135.3 тис. студентів. У 1967 році здобуло вищу освіту 17.4 тисяч осіб. Середніх спеціальних шкіл було 383, в яких навчалося 53.1 тис. учнів. Дитячих дошкільних закладів було — 656, у яких обслуговувалося 92.7 тис. дітей. Київ має 394 масових книгосховищ з 36.583 тис. книг, 124 кіна з 51.6 тис. місць, 12 музеїв, 6 професійних театрів з 5.3 тис. місць в них, 7 філармоній, естрад і самостійних колективів. Київ має тисячі прекрасних витворів мистецтва, архітектури тощо.

Охорона здоров'я. В Києві було 252 медичних закладів, що подавали лікарську допомогу населенню в амбулаторіях та поліклініках.

Київ має 12.680 лікарів, фахівців з різних галузей медицини (без військових лікарів). На 10.000 душ населення Києва припадає 87.1 лікарів різних спеціальностей та 1.4% зубних лікарів. Клінічних ліжок (без ліжок у лікарнях) було 21.1 тис. На 10.000 душ населення їх припадало 144.9. Усього медичного персоналу в Києві на 10.000 населення було пересічно 139.3.

Київ є осередком промисловости, головню машинобудівельної, метало-обробної, легкої і харчової. Київ є також і значним вузлом залізнич-

них, водяних і повітряних шляхів та автошляхів.

Київ став основним торговельним осередком цілої України і має широку мережу різного роду торговельних закладів.

Красунь-Київ росте, стає все кращим, але проблеми політичні, національні, економічні, культурні потребують свого вирішення, щоб наростаючі динамічні сили могли досягти свого повного змісту. "Київ, — каже Іван Цюпа, — стоїть мов живий пам'ятник нашого героїчного минулого, стоїть віками непорушно, овіяний сивою старовиною, поетичними переказами й чудовими легендами. Він сам — мов безсмертна душа нашого народу... Київ символ нашої державности!" ("Україна", Київ, 1967, стор. 34-35).

Від редакції: Це друга стаття нашого визначного економіста з одної з держав за "залізною заслоною", що друкується в "Н. Днях".

Цікава всячина

СНІГ, СІЛЬ І ДЕГЕВА

У Гамбургу та інших великих містах Західної Німеччини почали гинути дерева на вулицях. Причину знайшли швидко: взимку хідники часто посипали кухонною сіллю — аби прискорити танення снігу та льоду. (Подекуди на кожний квадратний метр хідника висипали за зиму до двох кілограмів солі). І вона просочувалась у ґрунт. А коли в соках листяних дерев кількість солі перевищує один відсоток, вони гинуть.

ГПІЕНА XVI СТОЛІТТЯ

Англійська королева Єлизавета I (1533-1603), за твердженнями її сучасників, була надзвичайно чепурна. Недавно один англійський історик знайшов рукопис XVI століття, у якому є такі рядки: "Ніщо не любить королева так сильно, як чистоту. З цієї причини вона кожного місяця приймає ванну. І їй зовсім байдуже, потрібна їй справді та ванна чи ні..."

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ЧИ ПРИВИД!

Щоб водії автомобілів не наїжджали в темряві на поліцейських, у Швейцарії до їх форми додали пелерини, які завдяки флуоресціюючому розчинові світались вночі блакитним світлом. Через той одяг трапилось уже чимало курйозів. Один приїжджий прийняв поліцейського за привид і настільки перелякався, що потрапив у лікарню, інші зчиняли тривогу, забачивши страшенних "блакитних птахів", що кружляють на перехрестях.

ПОРТСИГАР ПРОТИ ЗЛОДІЯ

Випадки пограбування банків у Західній Німеччині настільки почастішали, що електронні фірми вирішили розпочати випуск нового сигнального обладнання і засобів захисту. Одна фірма у Фюрті сконструювала сигнальний пристрій, який зовні нагадує портсигар. Його прикріплюють у касира під пахвою. Діє він так. Скажімо, грабіжник просуває у віконце каси пістолет і командує: "Рухи вгору!"

Касир слухняно виконує цей наказ. У цей самий момент сигнальний пристрій починає випромінювати серію радіоімпульсів, які одразу ж приймаються відповідними приладами. І за секунду механізми починають намертво двері каси, включають сигнальні сирени, спалахнувши написи "Тривога!", у відділку поліції пролунає дзвоник.

ІНФОРМАЦІЙНА ЗЛИВА

"Коли б хемік чи фізик узявся читати всі спеціальні журнали із своєї галузі знання, що нині виходять у світі, то, читаючи вісім годин щодня, мав би на кінець року тримісячний борг", — твердить американський "Джорнел оф бізнес едудейшн".

КАРТОПЛЯНА СТАТИСТИКА

Батьківщина картоплі — Америка, але 80 відсотків усього світового виробництва картоплі припадає зараз на Європу. В північних країнах її близько половини всього врожаю йде на корм худобі, 30-40 відсотків — на харчування людей і близько 5 відсотків переробляють на спирт та крохмаль. Найбільші врожаї картоплі збирають у Швеції і Голландії — до 300 центнерів з гектара, в південних країнах урожай залежє сягає 100 центнерів. Споживання картоплі як продукту харчування останніми роками зменшилося, в Західній Європі на душу

населення припадає 100 кілограмів картоплі на рік, в НДР — 160, в Польщі — 220, на півдні Європи — 60 кілограмів.

ЗМІЯ-ЗАХИСНИК

Футбольний суддя Тохонхо Роза з бразильського містечка Тромба не раз терпів від темпераментних південно-американських болільників. Урешті він знайшов собі надійного захисника. Тепер Роза з'являється на футбольному полі з невеличкою валізою, в якій лежить отруйна змія. Кількість конфліктів набагато знизилась.

СУМНІВНА ВИНАХІДЛИВІСТЬ

Ця історія трапилась у Детройті. До гаража містера Вогема занадився якийсь жартівник, котрий випускав повітря з камер автомобіля. 60 разів Вогем змушений був накачувати всі чотири камери. Кінець кінцем він вирішив будь-що спіймати негідника. Замість повітря Вогем накачав у камери закис азоту, який застосовують як наркотичний засіб при хірургічних операціях. Вранці Вогем прийшов до гаража і побачив свого ворога на підлозі, але й сам тут-таки впав і заснув. Він прийшов до пам'яті лише наступного дня. Жартівник прокинувся раніше і встиг утекти.

СПИСОК

авторів, твори яких були друковані в "Нових Днях" (включно з репродукціями творів малюства і скульптури) протягом 1969 року. Числа після прізвищ указують числа журналів, у яких ці твори згаданого автора видрукувані.

1. Аллен Г. П., Канада — 234/235.
2. Андрущенко Юр., Україна — 287.
3. Антоненко-Давидович Б., Україна — 239.
4. Апанович О., Україна — 234/235.
5. Базилевич А., Україна — 237.
6. Бакало І., США — 237.
7. Білогруд І., США — 232.
8. Валлер С., Канада — 233.
9. Веласкес С. — 232.
10. Вінграновський М., Україна — 233.
11. Волиняк П., Канада — 228, 229, 230, 231, 232, 236, 237, 238, 239.
12. Володимирів С., Європа — 37.
13. Гай-Головко О., Канада — 228, 232, 234/235.
14. Гайдай І., Україна — 237.
15. Галан А., США — 230, 233.
16. Гаран С., Австралія — 233.
17. Гарасевич А. — 228.
18. Гарволинська Л., Україна — 238.
19. Гвоздецький Я., Австралія — 239.
20. Голдін Г., Україна — 234/235.
21. Гончар О., Україна — 231, 232, 236.
22. Грінченко Ф., США — 239.
23. Гіменна Д., США — 233.
24. Гуцалюк Л., США — 236.
25. Давидов А., Україна — 236.
26. Дальний М., Канада — 228, 239.
27. Діброва Г., США — 229.
28. Дзюба І., Україна — 233.
29. Дорош В., США — 238.
30. Драч І., Україна — 230.
31. Ейнцельман Д., Україна — 234-235.
32. Ейк Ян — 232.
33. Запорізький О. — 230.
34. Йовенко С., Україна — 231.
35. Кавалерідзе І., Україна — 237.
36. Кадєєв, Україна — 237.
37. Качуровський І., Німеччина — 228, 239.
38. Кислиця Д., Канада — 229, 230, 232, 234/235.
39. Клиновий Ю., Канада — 232.
40. Кмета-Ічнянський І., США — 228.
41. Козловський І., Україна — 237.
42. Кравчук М., США — 234/235.
43. Кузьменко С., Канада — 230, 231.
44. Магденко П., Канада — 232.
45. Малєжик М., Україна — 229.
46. Мельниченко О., США — 232.
47. Муратов І., Україна — 236.
48. Наєнко М., Україна — 234/235.
49. Нероденко В., Україна — 230, 231, 232, 233, 234/235, 236, 237, 238, 239.
50. Несіна О., США — 232.
51. Одарченко П., США — 230.
52. Олександрів Б., Канада — 234/235, 238.
53. Олійник Б., Україна — 229.
54. Омельченко А., Україна — 234-235.
55. Онацький С., Аргентина — 234-235.
56. Онуфрієнко В., Австралія — 230, 231.
57. Пиріг Л., Україна — 233.
58. Пироженко М., Україна — 233.
59. Плачинда С., Україна — 234/235.
60. Плітас З., Канада — 232.
61. Подчекєєв О., Україна — 238.
62. Поченюк Ю., Канада — 230, 232.
63. Прохода В., США — 239.
64. Пурді А., Канада — 232.
65. Раджаб М., Індонезія — 233.
66. Радченко О., Україна — 230.
67. Рахманний Р., Канада — 228, 233, 236, 238.
68. Рембрандт Р. — 232.
69. Ріпєцький Н., Канада — 229, 231, 236.
70. Родаченко І., Україна — 238.
71. Сандерсон Г., Канада — 232.
72. Сварог В., США — 234/235, 236, 239.
73. Скорупський В., Канада — 231.
74. Славутич Яр, Канада — 236.
75. Смолич Ю., Україна — 239.
76. Степовик Д., Україна — 228.
77. Студецький М., Україна — 237.
78. Тичина П. — 231.
79. Трудо П. Е., Канада — 236.
80. Труш І. — 232.
81. Турчак К., США — 237, 238, 239.
82. Турчал С., Україна — 237.
83. Федоренко О., Україна — 234/235.
84. Жимич М., США — 230.
85. Хоросницька М., Україна — 230.
86. Цюрак М., Австралія — 239.
87. Чаплєнко В., США — 230, 236, 239.
88. Чернявський І., Україна — 237.
89. Шаповал І., Україна — 238.
90. Шерех Ю., США — 228, 229, 231.
91. Щербак М., США — 229.
92. Юриняк А., США — 238.
93. Ющенко О., Україна — 233.

В АВТОБУСІ

Двоє молодиків сидять у реповненому автобусі.

Перший: Навіщо ти заплющувеш очі?

Другий: Не можу бачити, коли жінки стоять.

Великий асортимент товарів з України

Фірма "УКРАЇНСЬКА КНИГА" в листопаді отримала з України велику кількість художніх і ручних виробів, які особливо надаються на різдвяні подарунки. Нижче подаємо тільки частковий список нових товарів.

КЕРАМІЧНІ ФІГУРКИ: "Одарка і Карась", "Майська ніч", "Любить - не-любить", "Танцюючі діти", "Солоха", "Як служив я у пана", "Чарівне місце", "Сумна Марійка", "Українка", "Гуцул", куманець-лікерник, чашка й тарілка "Дружба", декоративні вази та ін.

МАЙОЛІКА з різних частин України: різний посуд на воду, вино, вареники, печиво, сметану; чайні сервіси, куманці, бокли, баранці, вази, пляшки, декоративні тарілки й коники, козли та ін. фігурки.

ВИШИВКИ: купони вишиваних жіночих блузок, для жінок і дівчат. Поверх 20 різних узорів і всі надаються для повсякденної носі.

ВИРОБИ З ДЕРЕВА: буси з Косова, Чернівців, гуцульські топирці, сопілки, чаші на пиво, дитячі іграшки та інше.

ЖІНОЧІ ХУТРОВІ КАПЕЛЮХИ вищого гатунку. Минулого року ми продали поверх ста таких капелюхів за два тижні. Тепер також маємо малу кількість капелюхів з лисів (білих, срібних, червоних і синіх), з ондатри, каракуля, рисі, норки та інших.

МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ: бандури, балалайки, гітари, а також прекрасні піаніна.

ПАРФУМИ: різні сорти з України та інших частин СРСР.

БУРШТИНОВІ (янтарні) ВИРОБИ: буси, кульчики, браслети для жінок і манжетники для чоловіків.

ЦУКЕРКИ, КАРАМЕЛЬ, ШОКОЛЯДА: різні сорти й марки. Маємо також невеличку кількість рибних консервів, а також консервовані краби.

ЧАЙ НАЙВИЩОГО ГАТУНКУ: грузинський і Краснодарський (кубанський).

РАДІО-ПРИЙМАЧІ, ВЕЛОСИПЕДИ для дітей і багато чого іншого.

Приходьте особисто або пишіть за цінником на адресу:

UKRAINSKA KNYHA

962 Bloor Street West
Toronto 4, Ontario, Canada

Tel.: 534-7551